

En wat verwacht j'ij?

Een onderzoek naar het gebruik van basiscommunicatie in leerloopbaangesprekken.



Clemens Rekvelde
Studentnummer: 1427118
Master Special Educational Needs (M SEN)
Leerroute: School Video Interactie Begeleiding
Begeleider: Jos Geervliet – van der Hart
Mei 2011

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Introductie	5
Hoofdstuk1 Onderzoeksvraag	
1.1 De aanleiding	7
1.2 De probleemstelling en onderzoeksvraag	7
1.3 Deelvragen	8
1.4 Waar en met wie vindt het onderzoek plaats?	8
1.5 Huidige situatie	8
1.6 Gewenste situatie	9
Hoofdstuk 2 Theoretisch onderzoek	
2.1 Het Leerloopbaangesprek	11
2.2 De rol van de docenten	12
2.3 Basiscommunicatie	14
2.4 Welke onderdelen van de basiscommunicatie zouden geschikt kunnen zijn om in te zetten tijdens leerloopbaangesprekken?	16
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie	
3.1 Inleiding	18
3.2 Opzet van het onderzoek	18
3.3 Ethiek, validiteit en betrouwbaarheid	20
Hoofdstuk 4 Dataverzameling, analyse & interpretatie	
4.1 Inleiding	21
4.2 Welke componenten van de basiscommunicatie zijn geschikt om tijdens leerloopbaangesprekken in te zetten?	21
4.3 Wat is een leerloopbaangesprek?	23
4.4 Wat verwachten leerlingen en docenten van een leerloopbaangesprek?	24
4.5 Helpt het bewust inzetten van basiscommunicatie tijdens leerloopbaangesprekken de leerling om zijn keuze te beargumenteren?	30
Hoofdstuk 5 Data-interpretatie	
5.1 Inleiding	34
5.2 Deelvraag 1	34
5.3 Deelvraag 2	35
5.4 Deelvraag 3	35
5.5 Deelvraag 4	36
5.6 Conclusie en aanbevelingen	36
Hoofdstuk 6 Evaluatie	38
Nawoord	40
Literatuurlijst	41
Bijlagen	42

Samenvatting

Ik richt me in dit onderzoek op het gebruik van de basiscommunicatie tijdens leerloopbaangesprekken. Om de leerling in zijn keuzes van vervolgopleidingen te helpen willen we de leerlingen begeleiden door middel van leerloopbaangesprekken.

Leerloopbaangesprekken zijn meer dan een studievoortgangsgesprek. Vooral voor de leerlingen was het verschil tussen deze twee niet duidelijk. Ik weet welke positieve invloed de kennis van de basiscommunicatie heeft gehad op mijn lesgeven en was erg benieuwd of de basiscommunicatie ook zou kunnen bijdragen tijdens leerloopbaangesprekken. Hierdoor ben ik op mijn onderzoeksvraag gekomen; *“helpt het bewust inzetten van de basiscommunicatie tijdens leerloopbaangesprekken de leerling zijn keuze te kunnen beargumenteren?”*.

Ik ben mijn onderzoek gestart met een 4^e klas Kader beroepsgerichte leerweg op het Vmbo. Door middel van vragenlijsten wilde ik te weten komen of de leerlingen wisten wat een leerloopbaangesprek was en wat ze er van verwachtten. Een groot gedeelte van de leerlingen wist niet wat een leerloopbaangesprek was. Ik heb met de klas besproken wat het leerloopbaangesprek inhield en wat het doel hiervan was. Daarna hebben ze wel de vragenlijst goed kunnen invullen. Het bleek dat de verwachtingen van de leerlingen meer te maken hadden met een studievoortgangsgesprek dan met een leerloopbaangesprek.

De docenten die het meest betrokken zijn bij leerloopbaangesprekken heb ik ook gevraagd wat een leerloopbaangesprek was. Deze docenten konden dit goed benoemen en wisten ook aan te geven dat het doel is dat de leerling antwoord kan geven op de vragen; “wat wil ik, wie ben ik en wat kan ik?”. Door middel van dezelfde vragenlijst als die van de leerlingen heb ik de docenten gevraagd wat zij van een leerloopbaangesprek verwachtten. De antwoorden daarop maakten duidelijk dat het beeld van de docenten meer aansloot bij het leerloopbaangesprek dan dat van de leerlingen.

De literatuur geeft aan dat bij een leerloopbaangesprek de leerling de dialoog moet aangaan met zijn gesprekspartner. Inhoudelijk zal het gesprek gaan over zin- en betekenisgeving, ervaringen, toekomstbeeld en randvoorwaarden. Het doel van het leerloopbaangesprek is dat de leerling antwoord kan geven op de vragen; “wie ben ik, wat kan ik en wat wil ik?”.

Om te weten te komen welke vragen de docenten zouden gebruiken in een leerloopbaangesprek heb ik ze een lijst met voorkomende vragen voorgelegd. De vragen waren, zonder dat de docenten dit wisten, onderverdeeld in de vier voorwaarden die in een leerloopbaangesprek voorkomen. Het bleek dat de vragen over zin- en betekenisgeving niet

genoemd werden. De docenten wisten dus wel wat een leerloopbaangesprek inhield, maar bleken niet de juiste vragen te gebruiken om aan alle voorwaarden te voldoen.

Ik heb aan de hand van literatuur en mijn eigen ervaringen bepaald wat waarschijnlijk de beste interactieprincipes zijn uit de basiscommunicatie, om in te zetten tijdens leerloopbaangesprekken. Volgen, ontvangen en instemmend benoemen kwamen naar voren als meest geschikte interactieprincipes. Ik heb de docenten ook gevraagd welke interactieprincipes zij het meest geschikt vonden. Het bleek dat de docenten geen goed beeld hadden bij de verschillende interactieprincipes. Na de uitleg daarvan kwamen de docenten met drie interactiepatronen die zij als meest geschikt achtten; leiding geven, overleg en beurtverdeling. Dit was niet overeenkomstig de literatuur en mijn eigen ervaring.

Met deze verzamelde informatie ben ik vier leerloopbaangesprekken gaan voeren om te kijken of het bewust inzetten van de basiscommunicatie de leerling hielp om zijn keuze te beargumenteren. Ik heb de gesprekken opgenomen en ben gaan analyseren of ik in de gesprekken aan de voorwaarden voor een leerloopbaangesprek had voldaan. Het bleek dat instemmend benoemen het meest werd gebruikt als er een conflictsituatie was; als de leerling mij niet meer volgde. Deze situaties traden juist op als er werd gesproken over zin- en betekenisgeving.

De leerlingen gaven in de nagesprekken aan dat ze tot antwoorden kwamen doordat ik hun signalen ontving, hun volgde en leiding gaf.

In leerloopbaangesprekken moet de leerling de dialoog aangaan. Door middel van de basiscommunicatie kan de dialoog tot stand komen en ook hersteld worden. Bij lastige onderwerpen, zoals wanneer het gaat over zin- en betekenisgeving, zal de dialoog makkelijker verstoord worden. Er wordt niet meer ontvangen en gevolgd. Hierbij zal het inzetten van de basiscommunicatie helpen om de dialoog weer op gang te brengen en te houden.

Ik hoop dat deze onderzoeksresultaten de docenten en mentoren die leerloopbaangesprekken voeren aanzet om meer kennis te vergaren over leerloopbaangesprekken en het gebruik van de basiscommunicatie zoals beschreven in dit onderzoek.

Introductie

Mijn naam is Clemens Rekveldt en ik ben nu bijna 4 jaar verbonden aan het Ichthus College in Kampen. Ik geef hier les aan klas 3 en 4 van het Vmbo op de afdeling Groen/techniek & Zorg en Welzijn. Voordat ik in 2007 de overstap maakte naar het onderwijs, ben ik 16 jaar werkzaam geweest in de autotechniek. Mijn huidige werkzaamheden bestaan daardoor ondermeer uit het verzorgen van de lessen voertuigentechniek.

Nu bijna twee jaar geleden ben ik begonnen met de master School video interactie begeleider. Ik ben met de opleiding begonnen omdat ik mijzelf wilde ontwikkelen en omdat het begeleiden van collega's mij erg inspirerend leek. Ik kon toen nog niet vermoeden welke invloed de opleiding zou hebben op mijn eigen lesgeven en op mijn blik op communiceren in het algemeen.

Ik heb gedurende mijn opleiding diverse begeleidingstrajecten met collega's gedaan. Wat mij steeds weer opviel was de invloed van de basiscommunicatie. Ik heb gemerkt dat ook mijn eigen handelen door het beter toepassen van de basiscommunicatie veranderde. Doordat de Svib-opleiding mij bewuster maakte van mijn handelen en omdat ik de basiscommunicatie heb leren gebruiken, is mijn lesgeven en communiceren naar anderen toe positief veranderd.

Ik krijg als vakdocent en als mentor te maken met leerlingen die een vervolgkeuze moeten maken. In beide rollen heb ik gesprekken met leerlingen om hun vervolgkeuze te bepalen. Als team willen wij deze gesprekken uitbreiden tot leerloopbaantrajecten. Een leerloopbaantraject is echter meer dan alleen een gesprek over de vervolgstudie. Het doel van leerloopbaantrajecten is dat een leerling zicht krijgt op zijn of haar kwaliteiten. De leerling leert antwoord te geven op de vragen; wie ben ik, wat wil ik, en wat kan ik? De leerling moet hiervoor wel actief in het loopbaangesprek worden betrokken. Alleen maar informatie ontvangen, zoals nu vaak gebeurt, is niet voldoende.

Vanuit Svib heb ik geleerd om tijdens begeleidingsgesprekken met docenten de basiscommunicatie te gebruiken. Door middel van de basiscommunicatie en het analyseren van de beelden van een opname probeer ik samen met de docent een leerervaring te creëren. Maar niet elke docent is hetzelfde. De dialoog met docenten verloopt telkens weer anders. Door het gebruik van de basiscommunicatie heb ik geleerd om in diverse situaties samen met de docent tot een concrete leervraag voor de docent te komen.

Niet alleen docenten, maar ook leerlingen zijn zeer divers. Sommige leerlingen praten heel makkelijk over van alles en nog wat, terwijl anderen juist erg gesloten zijn. Deze gesloten leerlingen moet je de woorden bijna uit de mond trekken. Door inclusief onderwijs krijgen we steeds vaker te maken met leerlingen die een beperking hebben. Ook deze leerlingen, die soms een heel ander denkpatroon hebben, zullen in een leerloopbaangesprek de dialoog proberen aan te gaan. Ik heb gemerkt dat een leerling die heel vlot praat, zich niet altijd bewust hoeft te zijn van wat hij kan en wil, terwijl een erg gesloten leerling na doorvragen juist heel precies kan aangeven waarom hij iets doet en wil. Het doel is dat alle leerlingen zich door leerloopbaangesprekken bewust worden van de antwoorden op de vragen; wie ben ik?, wat kan ik? en wat wil ik?

De overeenkomsten tussen begeleidingsgesprekken met docenten en leerloopbaangesprekken met leerlingen die ik zag, hebben mij nieuwsgierig gemaakt naar wat de invloed is van de basiscommunicatie in de gesprekken met leerlingen. Door het gebruik van de basiscommunicatie in leerloopbaangesprekken zou een leerling geactiveerd kunnen worden om over zichzelf en zijn toekomst te gaan praten en nadenken.

Door dit onderzoek wil ik erachter komen of door het gebruik van de basiscommunicatie door de docent tijdens leerloopbaangesprekken de leerling zijn keuze beter kan beargumenteren.

Hoofdstuk 1: onderzoeksvraag

1.1 De aanleiding

Drie jaar geleden is het Ichthus College gestart in het VIA (Vmbo Ichthus college, Almere college) met alle Vmbo bovenbouwafdelingen in een contextrijke omgeving te plaatsen. Alle beroepsgerichte afdelingen zijn een afspiegeling van de praktijk om een zo realistisch mogelijk beeld te geven van de praktijk. De visie van de school is dat leerlingen talenten kunnen ontdekken en ontwikkelen. De keuzemogelijkheid van leerlingen wordt daarom zo lang mogelijk uitgesteld, opdat de leerlingen met alles wat zij om zich heen zien in aanraking kunnen komen. Hierdoor kunnen zij een weloverwogen keuze maken. Alle Vmbo leerlingen worden middels een leerloopbaantraject begeleid, om zo goed mogelijk op het MBO of havo aan te sluiten.

De aanleiding om leerlingen beter te begeleiden via een leerloopbaantraject, is dat veel leerlingen weinig gemotiveerd zijn in school. Er is niet alleen (in het Vmbo, Mbo en Hbo) sprake van een grote uitval, maar ook heel veel leerlingen die wel op school blijven, doen dat alleen om een diploma te halen. Deze groep is niet inhoudelijk geïnteresseerd in hun opleiding en heeft eigenlijk een verkeerde studiekeuze gemaakt. Bij deze verkeerde studiekeuze geven de meeste studenten aan dat het beeld van de voorlichting niet klopte of dat zij van tevoren niet goed hadden nagedacht. (Meijers 2008). Door de leerling een leerloopbaantraject te laten volgen willen we de leerling helpen met zijn keuze.

1.2 De probleemstelling en onderzoeksvraag

Leerlingen maken een echte keuze als ze hun keuze kunnen verwoorden en motiveren. Om hun keuze te kunnen verwoorden moeten ze kunnen reflecteren op hun handelen. In een artikel van Meijers, (2008, pg.21) haalt hij aan dat uit verschillende onderzoeken blijkt dat jongeren (nog) niet in staat zijn tot reflectieve denkprocessen, omdat hun hersenen daarvoor nog onvoldoende ontwikkeld zijn.

Voor ons als docenten betekent dit dat we de leerling moeten begeleiden met zijn of haar reflectie. Dit vraagt van ons een coachende rol. Wij moeten de leerling helpen reflecteren op hun handelen, en samen met hen zover komen dat ze goede argumenten hebben om hun keuze te verantwoorden. Uiteindelijk weet de leerling dan wat hij wil en waarom hij dit wil.

In dit onderzoek wil ik gaan onderzoeken hoe bepaalde onderdelen van de basiscommunicatie de docent of mentor kan ondersteunen in zijn of haar dialoog met de leerling. Hoe kan de basiscommunicatie de docent in een leerloopbaangesprek helpen, zodat de leerling zijn keuze kan beargumenteren?

1.3 Deelvragen

1. Welke onderdelen van de basiscommunicatie zijn geschikt om tijdens leerloopbaangesprekken in te zetten?
2. Wat is een leerloopbaangesprek?
3. Wat verwachten leerlingen en docenten van een leerloopbaangesprek?
4. Helpt het bewust inzetten van de basiscommunicatie in leerloopbaangesprekken, de leerling om zijn keuze van vervolgopleiding te beargumenteren?

1.4 Waar en met wie vindt het onderzoek plaats?

Het onderzoek vindt plaats onder leerlingen van klas 4 in het Vmbo van de afdeling Groen en Techniek. De leerlingen volgen een beroepsgerichte leerweg. Het onderzoek wordt uitgevoerd met vier leerlingen uit een kaderberoepsgerichte leerweg. Het docententeam en de teamleider zullen betrokken worden bij het vaststellen van de onderzoekscriteria. De gesprekken die plaatsvinden worden door mijzelf gevoerd. Tijdens de gesprekken komen mijn eigen leervragen met betrekking tot de gespreksvoering ook aan bod.

1.5 Huidige Situatie

De afdeling Groen en Techniek bestaat uit 6 beroepsrichtingen;

- Groen / Dier
- Zorg en Welzijn
- Metaal techniek
- Hout / Bouw
- Elektrotechniek
- Motorvoertuigentechniek

Om de keuze van de leerling te bevorderen zijn de opleidingen modulair opgezet. Hierdoor kan de leerlingen tussen de verschillende richtingen wisselen. Er is hiervoor gekozen zodat de leerling de verschillende beroepsrichtingen kan proberen alvorens een keuze te maken. Er is vorig jaar begonnen met het invoeren van Praktische sector oriëntatie voor de klassen één en twee van de onderbouw. Deze leerlingen komen twee uur per week de verschillende beroepsgerichte vakken volgen.

De leerlingen uit de klassen één en twee krijgen een beroepsbeeld middels het vak “Mens en beroep”. De leerlingen uit de klassen drie en vier worden door mentorgesprekken geholpen in het maken van een beroepskeuze.

Het is de bedoeling dat vanaf schooljaar 2011-2012, er een verbreding plaatsvindt van de oriëntatie. Dit zorgt ervoor dat leerlingen een breder beeld krijgen wat van zich in het beroepenveld afspeelt, het is een onderdeel van de ‘zoektocht’ naar hun talent en passie. Het keuzeproces moet worden afgestemd op de ontwikkeling van de leerling. Het beroepsgerichte curriculum is daarmee vraaggestuurd in plaats van aanbodgestuurd. Bij vraaggestuurd onderwijs is het belangrijk dat de ontwikkeling en wensen van de leerling duidelijk zijn. Dit moet gebeuren via loopbaangesprekken.

Vanuit mijn eigen ervaring als mentor weet ik dat het heel moeilijk is om een echte dialoog met een leerling op te zetten. Door de Svib-opleiding heb ik ervaren dat door het gebruik van de basiscommunicatie het makkelijker is om een dialoog op te zetten en om de dialoog ook te behouden.

1.6 Gewenste situatie

De leerlingen worden begeleid door een vakdocent die in loopbaangesprekken een coachende rol vervult. De docent/coach weet hoe hij loopbaangesprekken kan voeren door in dialoog te gaan met de leerling.

De docent/coach heeft kennis van de basiscommunicatie gekregen door middel van training. Hij kan door gebruik te maken van onderdelen uit deze basiscommunicatie, de leerling bewust maken van zijn eigen handelen en zorgen dat daar een leerervaring uit voort komt.

Doordat leerlingen een breder beeld krijgen van wat zich in het beroepenveld afspeelt, zal hij door de leerloopbaangesprekken, zich bewuster zijn van zijn eigen talenten en interesses, en daar de mogelijkheden van inzien.

De leerling moet zowel zijn persoonlijke als zijn maatschappelijke beleving kunnen verwoorden en bewust kunnen motiveren waarom hij voor een bepaalde richting kiest.

Hoofdstuk 2: Theoretisch onderzoek

2.1 Het loopbaangesprek

Uit een onderzoek naar loopbaanleren van Kuijpers, Meijers & Bakker, (2006) komt naar voren dat voor het verwerven van loopbaancompetenties en een arbeidsidentiteit, het niet gaat om bepaalde middelen of technieken. Klassikale gesprekken, het afnemen van beroepskeuzetesten, en het voeren van individuele gesprekken met een decaan of mentor blijken niet bij te dragen aan het ontstaan van loopbaancompetenties of arbeidsidentiteit. Uit dit onderzoek waarvoor 3505 leerlingen een vragenlijst invulden, 163 docenten werden bevraagd en waarbij onder 10 klassen kwalitatief onderzoek werd gedaan, blijkt dat het gaat om de loopbaandialoog op school en in de praktijk.

“Om loopbaanvaardigheden en een arbeidsidentiteit te ontwikkelen, zouden docenten de dialoog veel gericht en specifiekere kunnen voeren,” zo stelt Kuijpers (2006). Gericht en specifiekere kan het gesprek worden door heel gericht te vragen in welke situaties een leerling zich prettig voelt of wanneer niet. Een leerling die gaat stagelopen in een werkplaats omdat hij gek is van auto's, kan het leuk vinden omdat hij de techniek interessant vindt, maar ook omdat hij bijvoorbeeld goed met klanten kan omgaan. Waarom wil een leerling autoverkoper worden? Omdat hij het pak en nieuwe auto's mooi vindt of omdat hij het leuk vindt om te verkopen? Door dit soort gerichte vragen te stellen ontwikkelt de leerling een sterkere arbeidsidentiteit dan de leerlingen die geen leerloopbaangesprekken hebben

De loopbaandialoog of zoals ik het verder zal noemen het leerloopbaangesprek, wordt gevormd door een gesprek met een vertrouwenspersoon, en dat zou vanuit school bij voorkeur een docent of mentor moeten zijn. Bij ons op school is de decaan meer gericht op de vervolgopleidingen zelf, en in mindere mate op de keuze. Deze taak wordt voornamelijk door de mentor uitgevoerd. Het is belangrijk dat de gesprekspartner zorg draagt dat de volgende onderwerpen aan de orde komen:

- Bespreken van concrete situaties en vragen uit de dagelijkse praktijk.
- Praten met de deelnemer over wat deze ervaring voor hem of haar betekent.
- Creëren, bijstellen of onderzoeken van een toekomstbeeld.
- Bepalen van de randvoorwaarden om het toekomstbeeld te realiseren.

(Loopbaanleren: leren kiezen, Bouwmeester 2009)

Een citaat van Den Boer op een congres uit 2007, geeft een mooi voorbeeld van het belang van een leerloopbaangesprek:

“Een leerling wil graag als kapster werken.

Eenmaal in de kapsalon komt de leerling er na een aantal dagen achter dat dit beroep niet is wat hij/zij voor ogen had. Cruciaal is dat leerlingen naast de interne dialoog, twijfel, ook een externe dialoog aangaan met bv. hun mentor. Uit onderzoek blijkt dat zonder expliciete aandacht voor reflectie, dus zonder verwerking, er niets gebeurt!” (pg.5)

In een loopbaangesprek zoeken we die externe dialoog met de leerling op. Bill Law (2008) noemt het *“transfer of learning”*. Hij zegt hierover: *“als het geleerde niet wordt overgebracht naar situaties in het leven, dan werkt loopbaanbegeleiding niet”*. Law (2008, pg. 42))

2.2 De rol van docenten

Het doel van loopbaangesprekken is dat een leerling zicht krijgt op zijn eigen kwaliteiten. Hij zal antwoord moeten geven op de vragen; wie ben ik, wat wil ik, en wat kan ik? De leerling moet hiervoor wel actief in het gesprek worden betrokken. Hij moet niet, zoals vaak gebeurt, alleen maar informatie ontvangen. Bij de methode die wij op school gebruiken komt het in de praktijk er op neer dat de leerlingen alleen maar veel informatie krijgen, en dat de verwerking van die informatie door de leerling zelf gebeurt, zonder individuele begeleiding. Dit heeft als oorzaak dat er vaak niet voldoende tijd voor is om dit met iedere leerling individueel te doen.

De gesprekspartner dient te zorgen dat de leerling actief betrokken is bij het gesprek. De docent of mentor zal de leerling “aan het praten moeten krijgen” of zoals het in de basiscommunicatie wordt genoemd, moeten activeren. De leerling wil te weten komen wat hij graag wil, kan en leuk vindt. De gesprekspartner zal door oplossingsgericht te werk te gaan, samen met de leerling zoeken naar mogelijkheden om bij zijn doel te komen.

Volgens Bannink (2006), gaat het bij oplossingsgericht werken over het zoeken naar het doel, en het vinden van de oplossing om het doel te bereiken. Het doel van de leerling zal zijn keuze zijn, en de leerling zal samen met de docent of mentor een weg naar dat doel proberen te vinden.

De leerling kan geactiveerd worden door het stellen van de juiste vragen. Geen gesloten vragen of waarom vragen, maar activerende en open vragen. Gesloten vragen bieden de mogelijkheid om zo min mogelijk prijs te geven. Dit is juist wat we niet willen in het gesprek.

Vragen die beginnen met “waarom” is vragen naar een verantwoording of motivatie. Het gevaar is zeer groot dat de ander ervaart dat de vragensteller de “baas” is. (Delfos, 2007) Dit geeft een ongelijkwaardige relatie en is niet wenselijk in de dialoog. De “vragen naar competenties” van Bannink (2006) geven een aantal goede voorbeelden van activerende open vragen. Bannink geeft hierin vragen zoals; hoe wist je dat je dat kon doen, hoe denk je jouw doel te bereiken, wanneer werd je ervan bewust?

Eerder onderzoek over effectieve loopbaanbegeleiding geeft inzicht in de begeleidingscomponenten die van belang zijn. Volgens Kuijpers (2008) bevat een effectief begeleidingsgesprek vijf componenten:

- o een affectieve component: het opbouwen van een goede relatie met wederzijds vertrouwen;
- o een informatieve component: het aanbieden van juiste en relevante informatie waarin verschillende alternatieven worden aangereikt;
- o een reflectieve component: de ‘meaning–making’ factor;
- o een actief-makende component: de ‘agency-factor’, en tenslotte
- o een netwerkcomponent: onderhandelen, netwerkontwikkeling en toegang verlenen tot een netwerk

Kuijpers (2008) stelt dat de reflectieve, actief makende en netwerkcomponent, precies de componenten zijn die vanuit internationaal onderzoek naar voren komen om in een loopbaangesprek te gebruiken.

De reflectieve component begeeft zich op het vlak van bewustwording. Er wordt bewustwording gecreëerd, en dit wordt gekoppeld aan nieuwe mogelijkheden.

De actief makende component zorgt dat de leerling wordt aangezet tot het nemen van stappen. De begeleiding zal zo moeten zijn dat de leerling zelf gaat onderzoeken, of daadwerkelijk stappen gaat ondernemen om verder te komen.

De netwerkcomponent kan er voor zorgen dat de leerling een netwerk van contacten aanlegt en onderhoudt. Dit geeft hem de mogelijkheid om zich op verschillende gebieden te oriënteren.

Uit het onderzoek van Kuijpers, Meijers & Bakker (2006) blijkt dat de rollen van docent en coach door de schoolleiding vaak aan dezelfde persoon worden toegeschreven. Er wordt echter in de praktijk ontdekt dat de rol van coach niet op ieders lijf is geschreven.

Het is dus van belang dat docenten nieuwe competenties ontwikkelen om succesvol als coach te kunnen fungeren.

Een docent is gewend om studievoortgangsgesprekken te voeren. Kuijpers (Loopbaanleren, 2008) heeft het verschil omschreven tussen studievoortgangsgesprekken en loopbaangesprekken;

“Niet ieder begeleidingsgesprek met een leerling is ook een loopbaangesprek. Een loopbaangesprek onderscheidt zich van een studievoortgangsgesprek door de nadruk op sterke kanten/talenten en ambities/passies van de lerende. In een loopbaangesprek worden de studievoortgang en leerervaringen (op school en in de praktijk) als uitgangspunt genomen om inzicht te ontwikkelen over zichzelf” (p. 249)

In een loopbaangesprek zal de leerling door verschillende ervaringen vanuit school, privé en werk te koppelen, leren wat hem of haar bezighoudt of hij of zij leuk vindt. Het is de taak van de docent of begeleider, om de leerling te helpen die ervaringen te koppelen. De docent of begeleider zal dus in zijn begeleiding, door gebruik te maken van verschillende componenten, samen met de leerling zover moeten komen dat hij zich bewust is van zijn ervaringen en deze kan koppelen.

2.3 Basiscommunicatie

Een gesprek voeren kan heel spannend zijn voor leerlingen. Het is belangrijk om bij een gesprek veiligheid te creëren. Het geven van waardering om veiligheid te ervaren en het bieden van mogelijkheden om spanning af te bouwen zijn belangrijke elementen voor een goede gespreksvoering, (Delfos, 2007).

Volwassenen hebben vaak een vast patroon om gesprekken te voeren. Jongeren lopen hierin vaak vast. Ze proberen om aan de verwachting te voldoen, of ze raken ongeïnteresseerd. Het is dus van belang dat elke leerling als individu wordt benaderd, omdat iedereen veiligheid op een andere manier ervaart.

Veiligheid wordt gecreëerd door het contact wat de docent of begeleider heeft met de leerling. Meestal verlopen die contacten goed, dat gaat bijna ongemerkt. Als je merkt dat een contact niet goed loopt, verander je iets waardoor het contact weer verbetert. Je hebt afgestemd op de leerling door iets te veranderen. Dit is een onderdeel van de

basiscommunicatie. De bouwstenen van een goed contact wordt de basiscommunicatie genoemd. (van den Heijkant & van der Wegen, 2000).

In de basiscommunicatie hebben van den Heijkant en van der Wegen (Klas in beeld, 2000), het over vijf centrale begrippen, de interactieprincipes, waarbij alle elementen aan de orde komen:

- Initiatief volgen
- Ontvangstbevestiging
- Instemmend benoemen
- Beurtverdeling
- Leiding geven.

Initiatief volgen betekent waarnemen. Letterlijk de ander horen en zien. Van den Heijkant en van der Wegen beschrijven het als volgt; *“De ander waarnemen betekent dus dat je niet alleen kijkt, maar ook echt de moeite doet iets te zien; dat je niet alleen de ander hoort, maar ook echt luistert”*. (Klas in beeld, 2000, pg.19)

Het effect hiervan is dat je informatie krijgt over wat de ander doet en denkt. Hierdoor kun je goed afstemmen op de ander met je reactie.

De reactie die je geeft op het initiatief van de ander is de ontvangstbevestiging. De ontvangstbevestiging is belangrijk, want pas door je reactie ontstaat contact.

Ontvangstbevestiging kan zowel verbaal als non-verbaal zijn.

Het effect van de ontvangstbevestiging ligt op twee niveaus; inhoudelijk en emotioneel. (van den Heijkant & van der Wegen, 2000)

Instemmend benoemen betekent; zeggen wat je doet. Door te benoemen wat er gebeurt of wat je doet, wordt het voor de ander duidelijk wat er gebeurt, en is het te begrijpen.

Met beurtverdeling worden de drie fasen van een contact bedoeld; opening, uitwisseling, en afsluiting. Als de beurtverdeling evenwichtig is wordt dat over het algemeen ervaren als het prettigst., (Klas in beeld, 2000, pg. 27). Beurtverdeling is altijd aanwezig in een contact, maar wordt belangrijker naarmate er meer mensen aan een contact deelnemen. Het is dan belangrijk dat iemand leiding geeft aan de communicatie.

Leiding geven is geen los onderdeel maar een gevolg van de bovenstaande interactieprincipes. Het leiding geven kan zowel ondersteunen, begeleiden als leiden omvatten. (van den Heijkant & van der Wegen, 2000)

2.4 Welke onderdelen van de basiscommunicatie zouden geschikt kunnen zijn om in te zetten tijdens leerloopbaangesprekken?

Ik verwacht dat van de interactieprincipes uit H2.3 het initiatief volgen, de ontvangstbevestiging en instemmend benoemen het meest geschikt zijn om tijdens een leerloopbaangesprek te gebruiken.

Door initiatief te volgen kan je werkelijk afstemmen op de leerling. Het draagt er toe bij dat je de leerling echt hoort, en niet alleen hoort wat je zelf wilt. Hierdoor blijft de leerling ook echt eigenaar van zijn eigen initiatieven. (van den Heijkant & van der Wegen, 2000)

De effecten van ontvangstbevestiging liggen op twee niveaus: Inhoudelijk en emotioneel. De ontvangstbevestiging heeft de volgende aspecten die goed passen binnen een leerloopbaangesprek;

Inhoudelijk;

- De ander weet dat hij gevolgd wordt, hij of zij weet dat alle aandacht er is.
- Je kunt hierdoor toetsen of je de ander goed begrepen hebt. Eventueel kun je hier dan ook nog informatie van jezelf weer aan toevoegen om een uitwisseling te laten ontstaan.
- Als je de ander goed begrijpt, en dat laat merken, kan dit een stimulans zijn voor de ander om verder te gaan.
- Door een ontvangstbevestiging kun je de ander ook helpen om zijn gedachten te ordenen, de draad niet kwijt te raken. Hierdoor kun je de leerling helpen met zijn reflectie.

Emotioneel;

- Door mimiek laat je niet alleen merken dat je volgt, maar ook wat je ervan vindt.
- Als je de ontvangstbevestiging instemmend gebruikt, bijvoorbeeld ja knikken, kun je iemand aanmoedigen, hierdoor nodig je iemand uit om verder te gaan. Volwassenen hebben de neiging om verder te gaan vragen, maar we willen juist de leerling laten praten.

Het effect van instemmend benoemen is dat dingen makkelijker te begrijpen zijn voor de ander. In de dialoog kan een docent bijvoorbeeld zeggen; "ik zie aan je houding dat je me niet snapt". Hiermee benoemt hij wat hij ziet, en het is voor de leerling duidelijk wat hij uitstraalt. Het kan de leerling activeren om weer in de dialoog te komen. (van den Heijkant & van der Wegen, 2000)

Wat wil ik bereiken met het inzetten van de basiscommunicatie tijdens een leerloopbaangesprek? De voorwaarden voor een gesprek zijn dat er veiligheid wordt gecreëerd, en dat er mogelijkheid is om spanning af te bouwen. Als deze voorwaarden niet aanwezig zijn, zal de leerling ook niet zijn echte keuze kunnen maken. Hij kan zich dan gestuurd voelen door de docent of begeleider.

Hoe merk je of een gesprek goed loopt? Hiervoor is geen passend antwoord. Je zal meestal aanvoelen of een gesprek lekker loopt. Als begeleider of docent moet je kunnen reflecteren op je handelen tijdens het gesprek, en inzicht hebben in wat er gebeurt. Door dit zo nodig met behulp van de basiscommunicatie te signaleren en bij te stellen, kan een gesprek goed blijven lopen.

Ik wil door gesprekken op te nemen en te analyseren door middel van de kijkwijzer, kijken of de basiscommunicatie bijdraagt aan het goed verlopen van het leerloopbaangesprek. Als de leerling zijn keuze kan beargumenteren, betekent dat, dat de voorwaarden voor een gesprek aanwezig zijn.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

3.1 Inleiding

Dit onderzoek is gericht op het handelen van de mentor of docent tijdens een leerloopbaangesprek. Er wordt onderzocht of initiatief volgen, ontvangstbevestiging en instemmend benoemen uit de basiscommunicatie geschikt zijn om in te zetten tijdens een leerloopbaangesprek. Uit het onderzoek zal blijken of de leerling door het inzetten van deze twee onderdelen zijn loopbaankeuze beter kan beargumenteren. Ik heb in dit onderzoek gebruikt gemaakt van een literatuurstudie, surveyonderzoek en een case studie.

3.2 Opzet van het onderzoek.

Bij de opzet van dit onderzoek zijn F. Harink (2009), Kallenberg, Koster, Onstenk en Scheepsma (2007) gebruikt.

Er is begonnen met een literatuurstudie naar de onderwerpen; leerloopbaangesprekken, het communiceren met pubers, en de basiscommunicatie.

Het doel van de literatuurstudie is, om antwoord te krijgen op de volgende vragen;

- Wat is een leerloopbaangesprek?
- Aan welke voorwaarden moet een leerloopbaangesprek voldoen?
- Welke onderdelen van de basiscommunicatie zijn geschikt om tijdens een leerloopbaangesprek in te zetten?

Door deze vragen hoop ik een antwoord te krijgen op mijn eerste en tweede deelvraag. De uitkomsten van deze vragen zijn in hoofdstuk 2 uitgewerkt.

Om triangulatie te bereiken op de vraag; “wat willen we bereiken met een leerloopbaangesprek?” is er een surveyonderzoek gedaan op meso-niveau onder leerlingen en docenten. Hiertoe heb ik een vragenlijst samengesteld voor leerlingen en een vragenlijst voor docenten. Zie hiervoor de bijlagen 1 & 2 . Ik heb bij het samenstellen van de vragenlijsten gebruik gemaakt van een onderzoek van Wolters (2009) en Bouwmeester (2009). De onderzoeksgroep bestaat uit één Kbl klas (N=23) waarin de leerlingen allemaal op hetzelfde niveau zitten. De groep bestaat alleen uit jongens die allemaal een techniekopleiding volgen. In de onderzochte groep leerlingen bevinden zich geen subgroepen.

De docenten die zijn benaderd zijn techniekdocent en/of mentor van een klas. Dit is de doelgroep die loopbaangesprekken moet voeren, en hiermee wordt gekeken of er een

verschillende kijk is op loopbaangesprekken vanuit de docent en mentorenrol ten opzichte van de leerlingen.

Met de uitkomsten van het literatuuronderzoek en de resultaten van de vragenlijsten en interviews bij leerlingen en docenten, kan worden bepaald of de theorie aansluit bij de zienswijze van leerlingen en docenten/mentoren.

Het derde deel van het onderzoek is een casestudie met vier leerlingen. De vier leerlingen zijn willekeurig geselecteerd uit een vergelijkbare klas. Ik heb gekozen voor leerlingen uit een andere klas, omdat deze geen vragenlijsten hebben ingevuld. Hiermee wordt voorkomen dat de leerlingen zich ongemerkt al hebben voorbereid op het gesprek, en hiermee de uitkomsten beïnvloeden. Omdat niet elke leerling zich zal voorbereiden op een gesprek, wil ik juist meten als een leerling niet voorbereid is.

Ik heb aan de hand van de uitkomsten van de vragenlijsten, een schema opgezet met onderwerpen (zie bijlage 3), waarmee ik met de leerling een leerloopbaangesprek ga voeren. In het leerloopbaangesprek zal ik de onderwerpen uit de basiscommunicatie gebruiken. Het loopbaangesprek wordt met de camera opgenomen.

Ik ga de beelden analyseren middels de kijkwijzer. Ik gebruik de kijkwijzer voor begeleidercommunicatie van Fontys. (bijlage 4). De kijkwijzer is een model voor het analyseren van interactieprocessen tijdens gesprekken. Door de kijkwijzer voor begeleidercommunicatie te gebruiken richt ik mij vooral op mijn eigen begeleidercommunicatie. Door het analyseren van de beelden, en microanalyses te maken wil ik kijken welke invloed de drie onderzochte begrippen uit de basiscommunicatie hebben op de leerling tijdens het gesprek. Na het analyseren van de beelden wil ik met de leerling een nagesprek hebben waarbij ik samen met de leerling ga kijken waarom er gedragsverandering ontstond. Hiermee kan ik aantonen of de gedragsverandering bewust door de basiscommunicatie tot stand is gekomen. Het nagesprek wordt ook weer door de camera opgenomen.

In het nagesprek met de leerling, zal ik ook letten op mijn eigen leerpunt, instemmend benoemen. Vanuit mijn reflectieverslagen tijdens de opleiding kwam dit punt telkens sterk naar voren. Doordat ik handelingen verrichtte zonder dit te benoemen, was ik voor de ander niet te volgen. Mijn gesprekspartner weet dan niet meer waar ik mee bezig ben of wat ik wil. Door het nagesprek te analyseren aan de hand van de kijkwijzer begeleidercommunicatie, kan ik zien in hoeverre mijn eigen leerpunt verbeterd is.

3.3 Ethiek, validiteit en betrouwbaarheid.

Met betrouwbaarheid wordt verwezen naar de herhaalbaarheid, de nauwkeurigheid van een meting. Met validiteit wordt bedoeld: “Meten we wat we willen weten?”(Harinck, 2007)

Er zijn verschillende bronnen geraadpleegd bij het samenstellen van de vragenlijsten. Ik heb via literatuurbronnen en gesprekken de vragenlijsten samengesteld. Voor afname zijn de vragenlijsten voorgelegd aan twee verschillende collega's, twee leerlingen en twee buitenstaanders van het onderwijs. Ik heb hiermee getracht om zo duidelijk mogelijke vragenlijsten samen te stellen. De vragenlijsten worden voor het afnemen doorgesproken met de leerlingen en met de collega's, om eventuele onduidelijkheden weg te nemen.

De validiteit is gecontroleerd door verschillende soorten vragen toe te passen. Er zijn meerkeuzevragen en open vragen toegepast waar ongeveer dezelfde antwoorden uitkomen. Er is ook voor open vragen gekozen om op deze manier te voorkomen dat er te weinig alternatieven in de antwoorden zitten. Deze vragen dienen als toelichting op de open vragen.

Bij het onderzoek onder docenten heb ik kwalitatieve gegevens verzameld via een interview. Bij het interview heb ik gekozen voor een semigestructureerd interview. Ik heb van te voren een interviewschema opgezet met mijn hoofdvragen.

Voor het bepalen van de geschikte basiscommunicatie heb ik gebruik gemaakt van drie bronnen: Mijn eigen ervaring als Svib-er in begeleidingsgesprekken, de literatuur, en het docenteninterview. Hier is triangulatie aanwezig.

De loopbaangesprekken heb ik met de camera opgenomen en daarna geanalyseerd met behulp van de kijkwijzer begeleidercommunicatie. Door het nagesprek met de leerling ben ik te weten gekomen of de interactieprincipes hebben bijgedragen aan het verwoorden van zijn keuze.

H4 Data verzameling, analyse & interpretatie

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geef ik de verzamelde data weer van mijn onderzoek. Ik analyseer de data en interpreteer deze. Mijn onderzoeksdata bevatten zowel kwalitatieve als kwantitatieve gegevens. De kwalitatieve gegevens zijn afkomstig uit interviews met docenten en leerlingen. Deze gegevens heb ik beschreven. De kwantitatieve gegevens komen uit de vragenlijsten die docenten en leerlingen hebben ingevuld en worden in procenten weergegeven. Ik behandel de resultaten per deelvraag.

4.2 Welke componenten van de basiscommunicatie zijn geschikt om tijdens leerloopbaangesprekken in te zetten?

Ik heb op drie manieren onderzocht welke componenten geschikt zijn om te gebruiken tijdens een leerloopbaangesprek.

- Literatuurstudie naar de basiscommunicatie.
- Mijn eigen ervaring in het gebruik van de basiscommunicatie tijdens Svib.
- Vragenlijst en interview met docenten.

Vanuit de literatuur heb ik gekeken naar de verschillende componenten in de basiscommunicatie. Ik heb bestudeerd wat hun kenmerken en eigenschappen zijn en hierdoor verwacht ik dat volgen, instemmend benoemen en de ontvangstbevestiging het meest geschikt zijn in een leerloopbaangesprek. Volgen zorgt ervoor dat je informatie krijgt over wat de ander doet en denkt. Hierdoor kun je goed afstemmen op de ander met je reactie. De ontvangstbevestiging is in de dialoog belangrijk, want pas door je reactie ontstaat contact. Door het contact maken weet de ander dat je hem of haar volgt. Instemmend benoemen betekent; zeggen wat je doet. Door te benoemen wat er gebeurt of wat je doet, wordt het voor de ander duidelijk wat er gebeurt, en kan de ander je volgen. In hoofdstuk 2 heb ik beschreven welke interactiepatronen er nog meer zijn en waarom ik verwacht dat deze drie het meest geschikt zijn.

Om mijn eigen ervaringen met de basiscommunicatie terug te halen heb ik de verslagen van mijn begeleidingstrajecten bestudeerd. Ik heb de beelden teruggekeken van de begeleidingsgesprekken met de docenten, en aan de hand van het model voor

begeleidercommunicatie heb ik de beelden opnieuw geanalyseerd. Ik heb hierbij gekeken welke invloed instemmend benoemen, volgen en ontvangen hebben op het gesprek. De analyses van deze gesprekken laten telkens terugkomen dat als ik één van de drie componenten (volgen, instemmend benoemen en ontvangen) niet gebruik, de dialoog niet goed tot stand komt. De docent volgt mij niet meer, en ontvangt mij dus ook niet.

Als voorbeeld noem ik één van de gevallen waarin ik het instemmend benoemen, ontvangen en volgen goed gebruik; “je ziet dat ik de docent volg door mijn handelingen; ik zet het camerabeeld stop. De docent begint te praten, en is onzeker of het goed overkomt. Hierop pas ik de ontvangstbevestiging instemmend toe. Hierdoor wordt de docent weer aangemoedigd om verder te praten. Als ik de docent iets vraag, zie je aan de mimiek dat de docent mij niet volgt. Ik volg de docent weer door te vragen; “Ik zie dat je mij niet volgt”. Ik gebruik hier instemmend benoemen om de docent mij te laten volgen”. Er is hier een echte dialoog aan de gang met een evenredige beurtverdeling.

Er zijn verschillende momenten waarop ik één van de drie componenten niet goed heb gebruikt. Analyse daarvan leert dat ik in 70% van deze gevallen, de docent niet actief volg. Doordat ik de docent niet volg en geen “instemmend benoemen” gebruik, komt er geen dialoog tot stand.

Ik heb aan de hand van de kijkwijzer voor begeleidercommunicatie een lijst gemaakt met daarop de interactiepatronen en de uitleg daarvan, zie bijlage 5. Ik heb deze lijst voorgelegd aan 4 docenten die vanuit hun rol als vakdocent en/of mentor te maken hebben met leerloopbaangesprekken. Vervolgens heb ik die lijst samen met de docent doorgenomen. Uit dit onderzoek bleek dat alle docenten geen goed beeld hebben bij het begrip en toepassen van de basiscommunicatie. Ik heb hun uitgelegd wat elk interactiepatroon inhoudt en ze daarna de vraag gesteld welke drie componenten zij het belangrijkste vonden om in te zetten tijdens leerloopbaangesprekken. De uitkomsten hiervan staan in tabel 1.

Tabel 1. welke drie componenten vind je het belangrijkste om in te zetten tijdens leerloopbaangesprekken

Basiscommunicatie	
Volgen	25%
Ontvangen	25%
Instemmend benoemen	25%
Beurtverdeling	50%
Overleg	75%
Conflicthantering	0%
Leiding geven	100%

De uitkomst was voor mij verrassend. Alle vier ondervraagden gaven aan dat ze leiding geven het belangrijkste vonden. De drie componenten die vanuit de literatuur naar voren komen worden door slechts 25% van de ondervraagden genoemd.

4.3 Wat is een leerloopbaangesprek?

Voor het antwoord op deze vraag heb ik twee bronnen onderzocht; literatuur en docenten. Ik heb aan 7 docenten gevraagd de vragenlijst in te vullen. (Bijlage 6). De groep bestaat uit vier vakdocenten en/of mentoren en 3 docenten vanuit de teamleiding. Deze 7 docenten zijn het meest betrokken bij toekomstige leerloopbaangesprekken.

Uit de literatuurstudie (zie ook hoofdstuk 2) blijkt dat een leerloopbaangesprek wordt gevormd door een gesprek met een vertrouwenspersoon. Op school zal dat bij voorkeur de mentor of docent zijn. Het doel van loopbaangesprekken is dat een leerling zicht krijgt op zijn eigen kwaliteiten en antwoord kan geven op de vragen; wie ben ik, wat wil ik, en wat kan ik? In een leerloopbaangesprek zal de leerling, door verschillende ervaringen vanuit school, privé en werk te koppelen, leren wat hem of haar bezighoudt of wat hij of zij leuk vindt.

Uit de vragenlijsten blijkt dat docenten er ongeveer hetzelfde idee bij hebben. Alle docenten hebben op de open vraag; wat is een leerloopbaangesprek? een antwoord gegeven waarbij de volgende begrippen worden genoemd;

- Bewuste keus
- Goede keuze
- Vervolgopleiding

Van de docenten noemt bovendien 71% ook minimaal één van de volgende begrippen;

- inzicht in eigen kunnen,
- reflecteren,
- concrete ervaringen,
- behoeften en idealen,
- bewust worden,
- wie hij is, wat hij kan, wat hij wil.

Volgens literatuur komen alle bovenstaande begrippen voor in een leerloopbaangesprek. De visie op “wat is een leerloopbaangesprek” sluit met 71% goed aan op wat in de literatuur hierover is geschreven. Alle docenten geven aan dat de loopbaangesprekken het beste kunnen worden gevoerd door de meest geschikte persoon. Dit kan zowel een mentor, een (vak)docent of decaan zijn.

4.4 Wat verwachten leerlingen en docenten van een leerloopbaangesprek?

Ik heb een Kbl klas met 23 leerlingen een vragenlijst (bijlage 1) laten invullen. De vragenlijst bestaat uit open en gesloten vragen. Van de leerlingen heeft 78% geen idee wat een leerloopbaangesprek is. Het blijkt dat de leerlingen de begrippen leerloopbaangesprek en studievoortgangsgesprek veelal verwarren. Om de leerlingen wel betrouwbaar de vragenlijst te laten invullen heb ik met ze besproken wat een loopbaangesprek inhoudt en wat het doel is van een leerloopbaangesprek. De leerlingen hebben daarna de vragenlijst ingevuld.

De vraag; *waar wil jij het over hebben in een loopbaangesprek?* die de leerlingen werd gesteld staat in tabel 2. Bij elk genoemd onderwerp konden de leerlingen aangeven of ze dat onderwerp helemaal niet belangrijk, niet belangrijk, belangrijk of heel belangrijk vonden. De resultaten op deze vraag staan weergegeven in tabel 3.

Tabel 2. Vragenlijst leerlingen: waar wil je het over hebben in een leerloopbaangesprek?

1	Studieresultaten
2	Waar ik goed in ben of nog beter in kan worden.
3	Mijn talenten/kwaliteiten.
4	Mijn toekomstdroom.
5	Waarom ik iets wil leren.
6	Wat ik nog moet doen om over te gaan.
7	Wat de ontwikkelingen zijn in het werk waarvoor ik leer of wil leren.
8	Hoe ik hobby's/bijbaantjes kan gebruiken voor mijn toekomst.
9	Hoe ik zelf keuzes kan maken die bij mij passen.
10	Wat me echt bezig houdt in het leven.
11	Problemen op school.
12	De juiste werkhouding.
13	Hoe ik het beste contact kan leggen met mensen die mij kunnen helpen in mijn (school)loopbaan.
14	Wat een volgende stap is op school die bij mijn toekomstwens past.
15	Verschillende werksituaties die bij mij passen.
16	Welke vervolgopleiding het beste bij je past.

Tabel 3. Resultaten vragenlijst leerlingen: waar wil je het over hebben in een leerloopbaangesprek?

vraag	helemaal niet belangrijk		niet belangrijk		belangrijk		heel belangrijk	
	aantal	percentage	aantal	percentage	aantal	percentage	aantal	percentage
1	1	4%	1	4%	9	39%	12	52%
2	4	17%	5	22%	7	30%	7	30%
3	1	4%	6	26%	7	30%	9	39%
4	0	0%	7	30%	7	30%	9	39%
5	4	17%	6	26%	7	30%	6	26%
6	2	9%	2	9%	9	39%	10	43%
7	6	26%	4	17%	6	26%	7	30%
8	5	22%	7	30%	5	22%	6	26%
9	7	30%	8	35%	4	17%	4	17%
10	8	35%	9	39%	3	13%	3	13%
11	4	17%	7	30%	7	30%	5	22%
12	3	13%	8	35%	5	22%	7	30%
13	7	30%	11	48%	3	13%	2	9%
14	7	30%	9	39%	4	17%	3	13%
15	4	17%	13	56%	2	9%	4	17%
16	0	0%	0	0%	9	39%	14	61%

Om de resultaten overzichtelijker te maken heb ik in de analyse de scores “belangrijk en heel belangrijk” bij elkaar genomen. De top 5 van wat leerlingen belangrijk vinden om het over te willen hebben in een loopbaangesprek is als volgt:

1. Welke vervolgopleiding het beste bij je past: 100%.
2. Studieresultaten: 91%.
3. Wat ik nog moet doen om over te gaan: 82%.
4. Mijn talenten/kwaliteiten: 69%.
5. Mijn toekomstdroom: 69%.

Uit deze antwoorden van de leerlingen blijkt dat een aantal van deze onderwerpen meer met studievoortgang te maken hebben. De onderwerpen die volgens de literatuur in een leerloopbaangesprek voorkomen en meer met zingeving te maken hebben (mijn talenten/kwaliteiten en mijn toekomstdroom) scoren duidelijk lager.

De onderwerpen die wel aan bod komen in een leerloopbaangesprek; “hoe ik het beste contact kan leggen met mensen die mij kunnen helpen in mijn (school)loopbaan, wat me echt bezig houdt in het leven en verschillende werksituaties die bij mij passen” scoren met 22%, 26% en 26% erg laag. De leerling is zich blijkbaar nog niet bewust van deze onderwerpen.

Ik heb bij de 7 docenten dezelfde vragenlijst (bijlage 2) en een interview afgenomen. Door het interview heb ik kwalitatieve gegevens gekregen. Ik heb hier voor gekozen omdat ik op die manier kon doorvragen. Het bleek dat docenten wel een idee hebben wat een leerloopbaangesprek is, maar het niet goed kunnen verwoorden. De vragenlijsten zijn kwantitatief, en de resultaten worden in procenten weergegeven. Doordat ik dezelfde vragenlijst heb afgenomen als bij de leerlingen heb ik een vergelijking kunnen maken tussen de twee groepen.

De vragenlijst aan de docenten; *Welke onderwerpen moeten volgens u aan bod komen in een leerloopbaangesprek?* staat in tabel 4. De resultaten van deze vragenlijst staan in tabel 5.

Tabel 4. vragenlijst docenten: Welke onderwerpen moeten volgens u aan bod komen in een leerloopbaangesprek?

1	Studieresultaten.
2	Waar de leerling goed in is of waar hij beter in kan worden.
3	Zijn talenten.
4	Zijn toekomstdroom.
5	Waarom de leerling iets wil leren.
6	Wat de leerling nog moet doen om over te gaan.
7	Wat de ontwikkelingen zijn in het werk waarvoor de leerling leert
8	Hoe de leerling ervaringen buiten school kan gebruiken voor zijn toekomst.
9	Hoe de leerling zelf keuzes kan maken die bij hem passen.
10	Wat de leerling echt bezig houdt.
11	Problemen op school.
12	De juiste werkhouding.
13	Hoe de leerling het beste contact kan leggen met mensen die hem kunnen helpen in zijn loopbaan.
14	Wat een volgende stap is op school die bij zijn toekomstwens past.
15	Verschillende werksituaties die bij hem passen
16	Welke vervolgopleiding het beste bij hem past.

Tabel 5. Resultaten vragenlijst docenten Welke onderwerpen moeten volgens u aan bod komen in een leerloopbaangesprek?

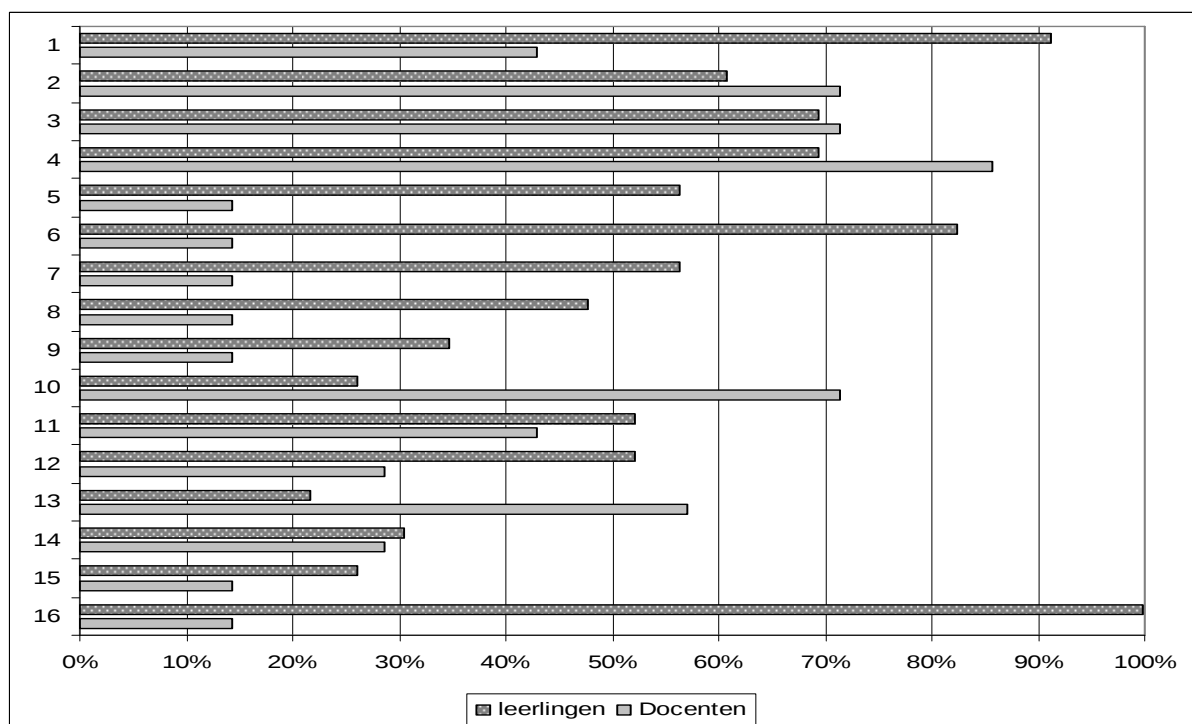
vraag	helemaal niet belangrijk		niet belangrijk		belangrijk		heel belangrijk	
	aantal	percentage	aantal	percentage	aantal	percentage	aantal	percentage
1	1	14%	3	43%	1	14%	2	29%
2	0	0%	2	29%	3	43%	2	29%
3	1	14%	1	14%	3	43%	2	29%
4	0	0%	1	14%	3	43%	3	43%
5	1	14%	5	71%	0	0%	1	14%
6	1	14%	5	71%	1	14%	0	0%
7	2	29%	4	57%	1	14%	0	0%
8	1	14%	5	71%	0	0%	1	14%
9	1	14%	5	71%	1	14%	0	0%
10	1	14%	1	14%	1	14%	4	57%
11	0	0%	4	57%	2	29%	1	14%
12	2	29%	3	43%	2	29%	0	0%
13	0	0%	3	43%	3	43%	1	14%
14	2	29%	3	43%	2	29%	0	0%
15	2	29%	4	57%	1	14%	0	0%
16	4	57%	2	29%	1	14%	0	0%

Om de resultaten overzichtelijker te maken heb ik in de analyse de scores “belangrijk en heel belangrijk” bij elkaar genomen. De top 5, waar docenten het over willen hebben in een loopbaangesprek is als volgt;

1. Zijn toekomstdroom (86%).
2. Waar de leerling goed in is of waar hij beter in kan worden (71%).
3. Zijn talenten/kwaliteiten (71%).
4. Wat de leerling echt bezig houdt (71%)
5. Hoe de leerling het beste contact kan leggen met mensen die hem kunnen helpen in zijn loopbaan (57%).

De top 5 van de docenten vertoont twee overeenkomsten met die van de leerlingen; de toekomstdroom en de talenten en kwaliteiten van de leerling. Ik heb alle uitkomsten vergeleken in grafiek 1.

Grafiek 1. Vergelijking van de resultaten



In de grafiek valt af te lezen dat er naast de genoemde overeenkomsten ook een paar grote verschillen zitten. Vooral de verschillen in vraag 6 en vraag 16 zijn erg groot. 82 % van de leerlingen hecht duidelijk waarde aan “wat hij nodig heeft om over te gaan” tegenover slechts 14% van de docenten. Bij vraag 16 is het verschil nog veel groter. Hier vinden alle leerlingen het belangrijk om te praten over welke school bij hem past, terwijl dit percentage bij de docenten maar 14% is.

Om te kijken of docenten wel voldoen aan de voorwaarden voor een leerloopbaangesprek zoals ik die uit de literatuur heb gehaald, heb ik een vragenlijst gemaakt waarop voorbeeldvragen staan. (Bijlage 7) Voor de voorbeeldvragen heb ik het gespreksmodel van Bouwmeester (2009) gebruikt. De vragen uit het gespreksmodel staan voor één van de vier voorwaarden voor een loopbaangesprek: ervaringen, zins- en betekenisgeving, toekomstbeeld en randvoorwaarden. Deze informatie hadden de docenten niet bij het invullen van de vragenlijst. Ik heb de 7 docenten gevraagd om aan te geven welke 5 vragen zij zouden gebruiken in een loopbaangesprek. In de analyse kijk ik of ze vragen uit alle vier categorieën zouden gebruiken.

De uitkomsten van deze vragenlijst staan in tabel 6.

Tabel 6. vragenlijst voorbeeld leerloopbaangesprek

	Omschrijving van de vraag		%
1	Wat betekent dit voor jou?	Zin en betekenisgeving	
2	Wat raakt jou?		
3	In hoeverre herken je dit in andere situaties?		
4	Wat zegt dit over wat jij belangrijk vindt?		
5	Wat zegt dit over jouw kwaliteiten?		
6	Wat zegt dit over jouw behoeften?		
7	Welke ervaringen hebben indruk gemaakt?	Ervaringen	43%
8	Welke gebeurtenis bleef na het werk nog in je hoofd hangen en kon je moeilijk van je afzetten?		
9	Op welke momenten voelde je je als een vis in het water?		
10	Wat voelde je?		
11	Wat dacht je?		14%
12	Als je denkt aan de toekomst, hoe zien jouw dagen er dan uit?	Toekomstbeeld	42%
13	Waar besteed je de meeste tijd aan?		14%
14	In hoeverre past het toekomstbeeld bij het beroep waar je nu voor wordt opgeleid?		57%
15	Hoe past dit toekomst-beeld bij wat jij belangrijk vindt, je kwaliteiten en behoeften?		28%
16	Wat wil je uiteindelijk met je werk bereiken?		85%
17	Welke opleiding/afstudeerrichting/stage sluit aan bij het toekomstbeeld dat jij voor ogen hebt?	Randvoorwaarden	57%
18	Welke aanvullende ervaringen heb je nodig om dit toekomstbeeld te realiseren?		14%
19	Welke mensen kunnen je helpen bij het realiseren van je toekomstbeeld?		28%
20	Hoe kun je je kwaliteiten gebruiken om je doel te bereiken?		28%
21	Je hebt een keuze gemaakt voor een opleiding. Hoe ziet het werk er uit dat je met deze opleiding kunt gaan doen? Op welke manier past dit bij jou?		28%
22	Je hebt een keuze gemaakt voor een opleiding. Wat trekt je aan in de opleiding?		28%

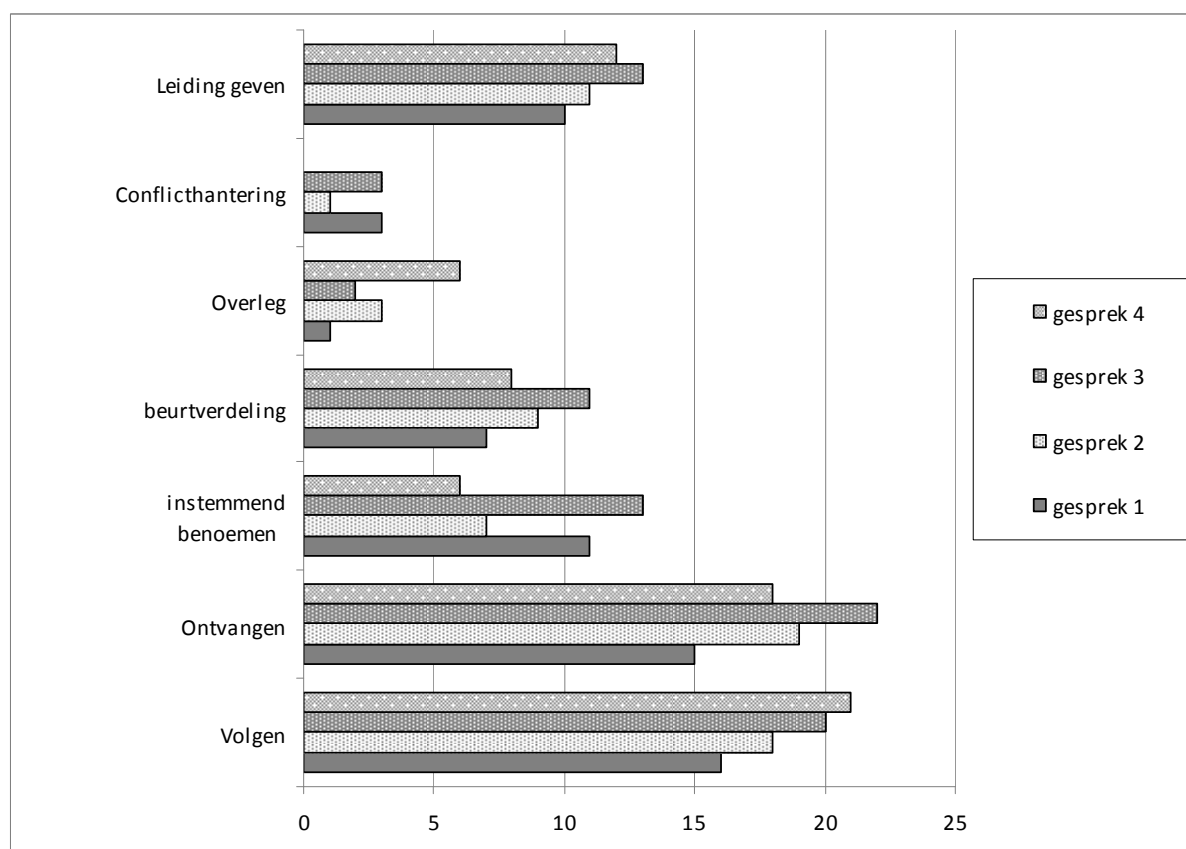
Wat bij deze resultaten opvalt, is dat de gekozen vragen voornamelijk gaan over het toekomstbeeld en de randvoorwaarden. Er zijn twee vragen genoemd die over de ervaringen gaan. De docenten geven geen vragen aan die met de zin en betekenisgeving te maken hebben.

Uit deze gegevens blijkt dat deze docenten niet aan alle voorwaarden voldoen voor een leerloopbaangesprek. Als deze docenten nu leerloopbaangesprekken gaan voeren, zullen deze meer het karakter van een studievoortgangsgesprek hebben.

4.5 Helpt het bewust inzetten van de basiscommunicatie in leerloopbaangesprekken de leerling om zijn keuze van vervolgopleiding te beargumenteren?

Om deze vraag te beantwoorden heb ik leerloopbaangesprekken gevoerd met 4 leerlingen uit klas 4. Deze gesprekken heb ik opgenomen met een camera en ze naderhand geanalyseerd met behulp van de kijkwijzer voor begeleidercommunicatie. De gegevens die ik hiermee heb verzameld staan in grafiek 2. Ik heb hiermee kunnen bepalen hoe vaak ik de verschillende interactiepatronen gebruik.

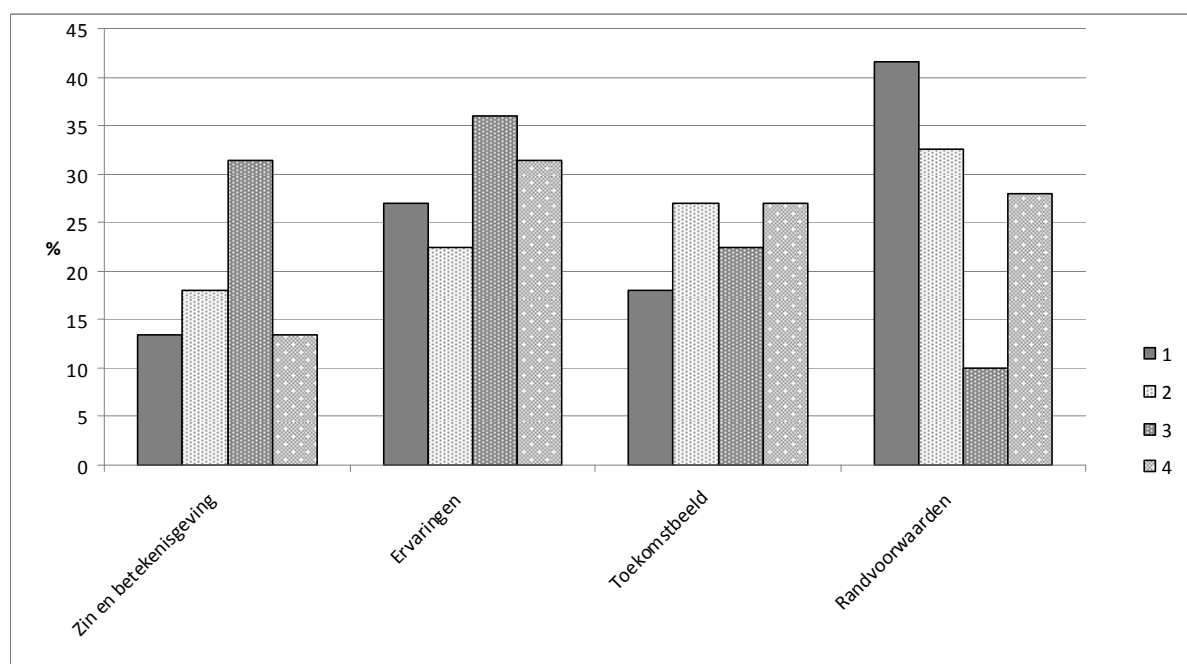
Grafiek 2. aantal aanwezige interactiepatronen



Wat opvalt in de grafieken is dat instemmend benoemen minder gebruikt wordt dan ik had verwacht. Leiding geven wordt daarentegen juist meer gebruikt. In de twee gevallen waarin ik instemmend benoemen meer gebruik, is de conflicthantering ook meer aanwezig. Dit blijkt ook uit de kijkwijzers. (bijlage 8).

Ik heb met behulp van de vragenlijst “voorbeeld loopbaangesprek” geanalyseerd of ik in mijn gesprek met de leerling, me aan de voorwaarden voor een leerloopbaangesprek heb gehouden. De gegevens hiervan heb ik verzameld in grafiek 3.

Grafiek3. voorwaarden leerloopbaangesprek



In alle gesprekken zijn de vier voorwaarden voor een leerloopbaangesprek aanwezig. De grootste verschillen zijn te zien in gesprek 1 en gesprek 3. In het eerste gesprek heb ik het veel over de randvoorwaarden gehad, en in het derde gesprek is de ervaring het meeste aan bod gekomen. In het derde gesprek ben ook ik meer op zin- en betekenisgeving ingegaan. Uit de opnames blijkt dat de leerling mij hierin moeilijker kon volgen. Ik heb daar meer instemmend benoemen gebruikt om de leerling weer te laten volgen. Het leiding geven ligt bij die opname hierdoor ook een klein beetje hoger. Ik heb gemerkt tijdens de opnames dat het belangrijk is om te volgen wil ik op het niveau van zin- en betekenisgeving komen. Door alert te zijn op wat de leerling zegt en daar op in te haken komen er vragen en antwoorden die op het niveau van zin- en betekenisgeving liggen. Ik wil als voorbeeld uit een gesprek de volgende uitspraak van een leerling aanhalen; “ik vond het vroeger al leuk om met mijn vader aan auto’s te sleutelen”. Ik volgde de leerling en we zijn dieper ingegaan op wat hij met zijn

vader deed; “was het sleutelen leuk? of was het omdat het met je vader was?”. Hierdoor kwamen we wel op vragen als; “wat betekent dit voor jou? en wat zeg dit over wat jij belangrijk vindt?”.

Voor de nagesprekken met de leerlingen heb ik gebruik gemaakt van een vragenlijst aan de hand waarvan ik samen met hen de beelden heb bekeken. Ik heb voor elke leerling drie fragmenten uitgezocht waarin ze argumenten geven. De antwoorden die de leerlingen hebben gegeven, heb ik gecategoriseerd in de interactieprincipes. Op deze manier kan ik de data verwerken in een tabel. Voor mijn eigen leerpunt heb ik gebruik gemaakt van de kijkwijzer voor begeleidercommunicatie. De vragenlijst en kijkwijzer zijn te vinden in bijlage 9 & 10. De uitkomst van de gesprekken heb ik weergegeven in tabel 7.

Tabel 7. antwoorden leerlingen.

		Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
Fragment 1	Volgen	X	X	X	X
	Ontvangen		X	X	X
	instemmend benoemen	X			
	beurtverdeling	X			
	Overleg				
	Conflicthantering				
	Leiding geven	X	X	X	X
Fragment 2	Volgen	X	X	X	X
	Ontvangen	X	X	X	X
	instemmend benoemen			X	
	beurtverdeling				
	Overleg				
	Conflicthantering				
	Leiding geven	X	X	X	X
Fragment 3	Volgen	X	X	X	X
	Ontvangen	X	X	X	X
	instemmend benoemen				
	beurtverdeling	X	X		
	Overleg				
	Conflicthantering				
	Leiding geven	X	X	X	X

Uit de antwoorden blijkt dat de leerlingen allemaal het volgen en leiding geven vinden bijdragen om tot hun argumentatie te komen. Het ontvangen vinden ze in alle drie de fragmenten belangrijk. Instemmend benoemen kwam alleen sterk voor in de conflictsituatie

met leerling 1 in fragment 1, en leerling 3 in fragment 2. In deze situatie vinden ze dat het instemmend benoemen bijdraagt aan het verloop van het gesprek.

De leerlingen hebben een evaluatieformulier ingevuld over de gesprekken. (bijlage 11). Twee leerlingen geven aan dat ze na het leerloopbaangesprek hebben nagedacht of ze de goede keuze hebben gemaakt. Opvallend vind ik dat drie leerlingen zeggen dat ze nu anders tegen hun stage aan kijken. De gesprekken hebben daarin hun beeld veranderd, ze zijn zich bewuster geworden van de dingen die ze geleerd hebben. Alle vier leerlingen geven aan dat hun keuze van vervolgopleiding niet is veranderd.

De conclusie met betrekking tot mijn eigen leerpunt geef ik weer in hoofdstuk 6.

H5 Data-interpretatie

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wil ik beschrijven welke informatie de onderzoeksdata mij heeft opgeleverd. Ik zal hierin een relatie leggen tussen mijn verzamelde data, de literatuur en mijn onderzoeksvraag. De gegevens die ik heb verkregen met mijn verzamelde data hebben mij een antwoord gegeven op mijn onderzoeksvraag en de daaruit voortkomende deelvragen. Op mijn onderzoeksvraag; *“Helpt het bewust inzetten van de basiscommunicatie in leerloopbaangesprekken, de leerling om zijn keuze van vervolgopleiding te beargumenteren”*, heb ik middels de volgende deelvragen een antwoord gekregen:

1. Welke onderdelen van de basiscommunicatie zouden geschikt kunnen zijn om tijdens leerloopbaangesprekken in te zetten?
2. Wat is een leerloopbaangesprek?
3. Wat verwachten leerlingen en docenten van een leerloopbaangesprek?
4. Helpt het bewust inzetten van de basiscommunicatie in leerloopbaangesprekken de leerling om zijn keuze van vervolgopleiding te beargumenteren?

5.2 Deelvraag 1

Welke onderdelen van de basiscommunicatie zouden geschikt kunnen zijn om tijdens leerloopbanen in te zetten? Vanuit de literatuur komen “volgen, instemmend benoemen en ontvangen” naar voren als het meest geschikt. Dit komt overeen met mijn eigen ervaring. Ik heb zelf in mijn begeleiding het volgen, ontvangen en instemmend benoemen als zeer belangrijk ervaren. De opnames van de leerloopbaangesprekken laten zien dat ik in de meeste gevallen ontvangst instemmend gebruik. Alleen als een leerling mij niet volgt en ik de leerling ontvang, gebruik ik instemmend benoemen om de dialoog weer tot stand te brengen. Ik ontvang, volg de leerling, gebruik instemmend benoemen en de leerling volgt mij weer. De docenten die ik heb gevraagd hadden allemaal moeite met de begrippen uit de basiscommunicatie. Ik heb de verschillende interactiepatronen uitgelegd en ze daarna gevraagd welke drie zij het belangrijkste vonden om in te zetten tijdens leerloopbaangesprekken. De docenten komen met een andere uitkomst dan de literatuur en mijn eigen ervaring. Zij geven aan dat ze leiding geven en overleg als belangrijkste interactiepatronen zien. Ik had niet verwacht dat er zo weinig kennis was over de basiscommunicatie en het gebruik van de verschillende interactiepatronen. Twee van de ondervraagde docenten hebben een Svib traject gevolgd. Ik had verwacht dat zij de begrippen beter zouden kennen en zich bewuster waren van het gebruik maken van de

verschillende interactieprincipes. Ik denk dat het volgen van een training over de basiscommunicatie het gebruik ervan zal stimuleren.

5.3 Deelvraag 2

Wat is een leerloopbaangesprek? Een leerloopbaangesprek wordt gevormd door een gesprek tussen een vertrouwenspersoon en de leerling. Het doel is dat de leerling zicht krijgt op zijn eigen kwaliteiten. Als de leerling antwoorden kan geven op de vragen; “wat kan ik, wat wil ik en wie ben ik?” is de leerling in staat om bewust zijn keuzes te maken. De gesprekken moeten daarvoor wel aan vier voorwaarden voldoen. Er moet gesproken worden over ervaringen, zins- en betekenisgeving, het toekomstbeeld en de randvoorwaarden. De docenten geven op de open vraag; “wat is een leerloopbaangesprek?” antwoorden waaruit blijkt dat ze hetzelfde beeld hebben als de literatuur.

5.4 Deelvraag 3

Wat verwachten leerlingen en docenten van een leerloopbaangesprek? De verwachtingen van leerlingen zijn meer gericht op een studievoortgangsgesprek. Uit het onderzoek blijkt dat de leerlingen de onderwerpen die meer met zin- en betekenisgeving te maken hebben niet identificeren met een leerloopbaangesprek. Om deze onderwerpen wel aan bod te laten komen moet de gesprekspartner daar wel naar toe sturen door de juiste vragen te stellen. De gesprekspartner zal de leiding moeten nemen in het gesprek, omdat de leerling niet vanzelf over zin- en betekenisgeving praat.

Zowel docenten als leerlingen zijn het er over eens dat ze het in een leerloopbaangesprek willen hebben over de toekomstdroom en “de talenten en kwaliteiten” van de leerling. Deze twee passen prima in een leerloopbaangesprek. De twee grootste verschillen tussen docent en leerlingen zijn te vinden in de aspecten: “wat heeft hij nodig om over te gaan en welke school past goed bij de leerling?”. De leerling is bij het eerste duidelijker op kwantiteit gericht op zijn prestaties. Hij of zij heeft als doel over te gaan. De docenten vinden dit juist minder belangrijk. Uit de rest van de scores van de docenten blijkt dat docenten juist meer kijken naar de kwaliteiten van de leerling en wat hij kan en wil. Het tweede grote verschil, de vervolgschool, is voor de leerling belangrijker dan voor de docenten. De docenten geven met hun antwoorden aan dat ze het eerst over bewustwording willen hebben met de leerling. De toekomstdroom, waar de leerling goed in is of beter in kan worden, de talenten/kwaliteiten en wat de leerling echt bezig houdt, scoren alle vier erg hoog bij de docenten. Eerst bewust worden en daarna kiezen. Daarmee maken de docenten wel een verschil met een studievoortgangsgesprek.

De docenten geven wel aan dat ze weten wat een leerloopbaangesprek inhoudt, maar laten dat niet zien in hun vraagstelling. Door middel van de vragenlijst geven de docenten aan dat ze de vragen die gaan over randvoorwaarden en toekomstbeeld het belangrijkste vinden. De vragen over ervaringen komen op een derde plek. Geen van de ondervraagde docenten geeft aan dat hij vragen over zin- en betekenisgeving zou gebruiken. Als de voorkeurvraagstelling van de docenten aangehouden wordt, wordt dus niet voldaan aan de voorwaarden voor een leerloopbaangesprek. Hier zal aan moeten worden gewerkt om de kennis op peil te brengen. Het is belangrijk dat de docenten leren hoe ze het met de leerling over zin- en betekenisgeving kunnen hebben.

5.5 Deelvraag 4

Helpt het bewust inzetten van de basiscommunicatie in leerloopbaangesprekken, de leerling om zijn keuze van vervolgopleiding te beargumenteren? De leerloopbaangesprekken die ik gevoerd heb, laten zien dat volgen, ontvangen en leiding geven de belangrijkste interactieprincipes zijn die bijdragen aan de dialoog met de leerling met als doel de leerling bewuste keuzes te laten maken. Het ontvangen en volgen had ik zelf verwacht en ook de literatuur geven deze aan. Leiding geven was door de docenten aangegeven als een belangrijk interactieprincipe. Het instemmend benoemen is wel belangrijk aanwezig, maar niet in alle situaties. In conflictsituaties waarbij de leerling niet meer volgt, is instemmend benoemen een goede methode om de dialoog weer tot stand te brengen, er wordt weer gevolgd. De gesprekken hebben aangetoond dat de basiscommunicatie er belangrijk aan bijdraagt dat de dialoog in stand blijft of hersteld wordt. Indien er in de dialoog aan de voorwaarden voor een leerloopbaangesprek wordt voldaan, kan de leerling bewust een keuze maken. De basiscommunicatie is een belangrijk hulpmiddel om met de leerling in dialoog te komen op het niveau van zins- en betekenisgeving. Uit de gesprekken blijkt dat de leerling hier moeite mee heeft om over te praten.

5.6 Conclusie en aanbevelingen

Dit onderzoek heeft mij veel informatie en nieuwe inzichten gegeven over de onderwerpen leerloopbaangesprekken en basiscommunicatie. De nieuwe informatie en inzichten komen voort uit de antwoorden die ik heb gekregen op mijn deelvragen. Ik kan met de antwoorden uit dit onderzoek de conclusie trekken dat het bewust inzetten van de basiscommunicatie in leerloopbaangesprekken helpt om de leerling zijn keuze te laten beargumenteren. Een leerloopbaangesprek wordt gevormd door een dialoog. De basiscommunicatie helpt bij de dialoog waardoor de leerling zijn keuze kan beargumenteren.

Om de basiscommunicatie goed te gebruiken in leerloopbaangesprekken is er extra aandacht nodig voor de volgende punten:

- De kennis over het voeren van een leerloopbaangesprek kan worden vergroot. Ik ben in het onderzoek tegengekomen dat docenten wel weten waar een leerloopbaangesprek over moet gaan, maar niet de juiste middelen inzetten om dit te bereiken. Door middel van training zou dit verbeterd kunnen worden.
- De kennis over basiscommunicatie kan verbeterd worden. De basiscommunicatie zal bewust kunnen worden ingezet als de gesprekspartner zich ook bewust is van de invloed van de basiscommunicatie. Dit kan alleen maar vergroot worden door docenten te trainen in het gebruik van de basiscommunicatie.

Hoofdstuk 6 Evaluatie

Ik heb het onderzoek als heel leerzaam en interessant ervaren. Nu ik erop terugkijk ervaar ik het traject er naar toe als moeizaam. Ik heb het beeld dat mijn onderzoekstraject is verlopen als een oude locomotief; “langzaam op gang komen, maar eenmaal op gang gekomen ging het als een sneltrein”. Ik heb heel veel moeite gehad om een onderzoeksvraag te formuleren. Het was voor mij lange tijd niet duidelijk welke richting ik op wilde, en mijn onderwerpen wilden maar niet concreet worden. Het was voor mijn begeleidster telkens weer afwachten wat ik met mijn onderzoeksvragen had gedaan; aangescherpt, maar het is ook voorgekomen dat ik een compleet andere onderzoeksvraag had bedacht. Pas toen ik Svib als middel ben gaan zien werd het voor mij concreter en wist ik wat ik wilde doen en op welke manier.

Vanaf het begin ben ik al enthousiast geweest over de basiscommunicatie, en zeker in combinatie met Svib. Het toepassen van de basiscommunicatie geeft rust in een klas, maar als je als docent er zelf van bewust bent dat je het toepast biedt dat voor jezelf nog veel meer rust en structuur. Ik ben erachter gekomen tijdens de opleiding dat ik verschillende onderdelen van de basiscommunicatie toepaste, maar doordat ik me er bewust van werd dat ik het gebruikte en wat het effect ervan was, ging ik het gericht gebruiken. Je lesgeven wordt hierdoor beter. Met dit onderzoek hoop ik dan ook te bereiken dat mijn collega's zich bewust worden van de basiscommunicatie en dit gaan inzetten.

Mijn eigen leerpunt is tijdens de opleiding niet alleen verbeterd, maar heb ik bij het analyseren van de afsluitende interviews ook niet meer teruggezien. Tijdens de eerdere begeleidingsgesprekken wist ik vaak al wat het einddoel was. Ik ontving de docent niet, volgde niet en gebruikte geen instemmend benoemen, zodat de docent mij helemaal niet kon volgen. Bewust van mijn leerpunten ben ik de eindgesprekken ingegaan en tijdens de eindgesprekken heb ik deze punten niet meer bij mijzelf gezien.

Het onderzoeksproces vond ik interessant en leerzaam. Ik ben veel te weten gekomen over de onderwerpen leerloopbaangesprek en het gebruik van basiscommunicatie, maar ook het onderzoeken zelf vond ik heel spannend om te doen. Mijn leerpunt in achtnemend had ik vaak al wel een idee hoe het eruit zou zien, maar de uitkomsten waren telkens toch weer verrassend. Bij één vraag had ik echt het idee, “er is niet goed gekozen”. Maar een gesprek met een collega hierover leerde mij dat er wel gekozen was, maar niet datgene wat ik verwacht had. Dit blijft een punt waar ik op moet blijven letten: niet te snel mijn conclusies trekken.

Ik vond het mooi om te zien dat ik samen met de leerlingen tijdens de gesprekken de diepte in kon gaan wat betreft de beleving, zodat ook negatieve ervaringen tot een positieve leerervaring konden worden omgezet.

Het onderzoek is voor mij zeer effectief geweest . De onderzoeksresultaten laten zien dat het gebruik van de basiscommunicatie zeker tijdens leerloopbaangesprekken. Door de basiscommunicatie kan de dialoog tot stand komen en blijven of de dialoog worden hersteld. Hierdoor zal de leerling in de dialoog zijn keuze kunnen beargumenteren.

Ik wil de school aanbevelen om docenten te trainen in het gebruik van de basiscommunicatie en de kennis van leerloopbaangesprekken. Heel veel docenten zullen de basiscommunicatie al gebruiken, maar zijn zich er niet bewust van. Door er bewust van te worden kun je de basiscommunicatie pas echt effectief inzetten. Bij leerloopbaangesprekken is het van belang dat duidelijk is welke voorwaarden er moeten worden gecreëerd, en welke vragen kunnen worden gesteld om aan die voorwaarden te voldoen.

Nawoord

Het einde is in zicht. Het is nauwelijks voor te stellen. Twee jaar opleiding, en het is voorbij gevlogen. En hoe voelt dat? Het is een gevoel van blijdschap dat het klaar is, een gevoel van opluchting, dat de deadline gehaald is en vooral een trots gevoel, dat het toch maar gelukt is.

Ik heb in de afgelopen twee jaar heel veel kennis en vaardigheden opgedaan op het gebied van communiceren en begeleiden. Ik heb vanaf het begin van de opleiding ervaren dat dit heel waardevol is, zowel voor mijn eigen lesgeven als voor mijn handelen. Het bewust zijn van 'waarom je dingen doet'. Ik heb ervaren dat het goed is om te zien dat je anderen kunt helpen, leerlingen en docenten. Dat geeft me ook de 'drive' om door te gaan, om mezelf te blijven ontwikkelen. Dit onderzoek draagt bij aan het helpen van leerlingen, om door middel van docenten en mentoren, hun een goede, bewuste keus voor hun toekomst te laten maken.

Dit onderzoek was me niet alleen gelukt. Mijn medestudenten uit onze begeleidingsgroep en de sfeer die ze met zich meebrachten hebben er zeker aan bijgedragen dat ik wilde blijven doorgaan. Ik ben ook veel dank verschuldigd aan mijn begeleidster Jos Geervliet-van den Hart. Zij heeft mij toch telkens weer een zet in de goede richting gegeven en ik weet zeker dat dit haar de nodige hoofdbreken heeft gekost.

Ik wil mijn school bedanken dat ze mij de kans hebben gegeven deze opleiding te gaan doen en niet in de laatste plaats alle mensen die mij hebben geholpen bij het opzetten en uitwerken van mijn onderzoek; de leerlingen die het mij mogelijk maakten om de gesprekken te filmen, mijn collega's voor het meewerken met- en voor het invullen van de vragen en aan mijn vader voor het nakijken en zijn commentaar op de begrijpbaarheid.

In het bijzonder wil ik bedanken mijn collega Annemarie Goosen en mijn zus Marian Bosch-Rekveltdt voor het meedenken, corrigeren, en mij soms weer met twee benen op de grond zetten. Jullie kritische opmerkingen hebben mij wel steeds weer de goede kant opgeduwd.

Tot slot wil ik mijn vrouw Jojanneke bedanken voor haar begrip, steun en de ruimte die zij mij liet om deze opleiding te voltooien.

Clemens Rekveltdt, mei 2011

Literatuurlijst

- Bannink, F., (2006) *Oplossingsgerichte vragen. Handboek oplossingsgerichte gespreksvoering.*
Amsterdam: Harcourt
- Boer, P. den'. (2007) *een mentor is een positieve aandachtsmanager.*
Conferentie mentoring overijssel werkt, 14 februari 2007
www.mentoring-overijssel.nl/.../verslagMentoringOverijsselwerkt.pdf
- Bouwmeester, M. (2009) *Loopbaanleren; leren kiezen.*
Enschede: Stichting leerplanontwikkeling (SLO)
- Meijers, F. (2008) *Loopbaansturing: een complex leerproces.*
In Kuijpers, M. & Meijers, F. (2008) *Loopbaanleren, onderzoek en praktijk in het onderwijs.* (pp.127-151). Antwerpen/Apeldoorn: Garant
- Delfos, M.F., (2007) *Ik heb ook wat te vertellen; communiceren met pubers en adolescenten.*
Amsterdam: Uitgeverij SWP
- Harinck, F. (2009) *Basisprincipes praktijkonderzoek*
Antwerpen/Apeldoorn: Garant
- Heijkant, C., van den'. & Wegen, R., van der'. (2000) *Klas in beeld; video-interactie in school.*
Heeswijk-Dinther: Esstede
- Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J., Scheepsma, W. (2007) *Ontwikkeling door onderzoek; een handreiking voor leraren.*
Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhof
- Kuijpers, M. (2008). *Loopbaandialoog. Over leren kiezen (en) leren praten.*
In Kuijpers, M. & Meijers, F. (2008) *Loopbaanleren, onderzoek en praktijk in het onderwijs.*
(pp 241-260). Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Law, B. (2008) *Loopbaanbegeleiding, hoe vooruit te komen?*
In Kuijpers, M. & Meijers, F. (2008) *Loopbaanleren, onderzoek en praktijk in het onderwijs.*
(pp 31-50). Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Meijers, F., Kuijpers, M., & Bakker, J. (2006) *Over leerloopbanen en loopbaanleren. Loopbaancompetenties in het (V)Mbo*
Driebergen: Platform beroepsonderwijs
- Wolters-Wolters, I., (2009) *Heb je anders zelf een idee?*
Onderzoeksverslag naar loopbaangesprekken op het Stedelijk College Eindhoven

Bijlagen

Bijlage 1	Vragenlijst leerlingen	43
Bijlage 2	Vragenlijst docenten	44
Bijlage 3	Gesprekmodel	45
Bijlage 4	Kijkwijzer	46
Bijlage 5	Lijst interactiepatronen	47
Bijlage 6	Vragenlijst docenten wat is een leerloopbaangesprek?	48
Bijlage 7	Voorbeeldvragen gespreksmodel	50
Bijlage 8	Kijkwijzers trajecten	52
Bijlage 9	Vragenlijst nagesprekken	56
Bijlage 10	Kijkwijzer eigen leerpunt	57
Bijlage 11	Evaluatie leerlingen	58

Leerlingvragenlijst

Waar wil jij het graag over hebben met een docent in een gesprek?

1 =helemaal niet belangrijk 2 = niet belangrijk 3 = belangrijk 4 = heel belangrijk **1 2 3 4**

1. Studieresultaten.	0	0	0	0
2. Waar ik goed in ben of nog beter in kan worden.	0	0	0	0
3. Mijn talenten/kwaliteiten.	0	0	0	0
4. Mijn toekomstdroom.	0	0	0	0
5. Waarom ik iets wil leren.	0	0	0	0
6. Wat ik nog moet doen om over te gaan.	0	0	0	0
7. Wat de ontwikkelingen zijn in het werk waarvoor ik leer of wil leren.	0	0	0	0
8. Hoe ik hobby's/bijbaantjes kan gebruiken voor mijn toekomst.	0	0	0	0
9. Hoe ik zelf keuzes kan maken die bij mij passen.	0	0	0	0
10. Wat me echt bezig houdt in het leven.	0	0	0	0
11. Problemen op school.	0	0	0	0
12. De juiste werkhouding.	0	0	0	0
13. Hoe ik het beste contact kan leggen met mensen die mij kunnen helpen in mijn (school)loopbaan.	0	0	0	0
14. Wat een volgende stap is op school die bij mijn toekomstwens past.	0	0	0	0
15. Verschillende werksituaties die bij mij passen.	0	0	0	0
16. Welke vervolgopleiding het beste bij je past.	0	0	0	0

Maak een top vijf van de nummers 11 t/m 26 die jij belangrijk vindt om een goede keuze te kunnen maken voor je toekomst. Zet het belangrijkste onderwerp bovenaan. Schrijf alleen de cijfers op dus (bijvoorbeeld 1,2,.....)

1.
2.
3.
4.
5.

Docentenvragenlijst 1

Geef aan waar de gesprekken met de leerling over gaan:

***De antwoordmogelijkheden zijn: 1 = praten we niet over 2 = praten we zelden over
3 = praten we soms over 4 = praten we uitgebreid over***

		1	2	3	4
1	Studieresultaten.	0	0	0	0
2	Waar de leerling goed in is of waar hij beter in kan worden.	0	0	0	0
3	Zijn talenten.	0	0	0	0
4	Zijn toekomstdroom.	0	0	0	0
5	Waarom de leerling iets wil leren.	0	0	0	0
6	Wat de leerling nog moet doen om over te gaan.	0	0	0	0
7	Wat de ontwikkelingen zijn in het werk waarvoor de leerling leert	0	0	0	0
8	Hoe de leerling ervaringen buiten school kan gebruiken voor zijn toekomst.	0	0	0	0
9	Hoe de leerling zelf keuzes kan maken die bij hem passen.	0	0	0	0
10	Wat de leerling echt bezig houdt.	0	0	0	0
11	Problemen op school.	0	0	0	0
12	De juiste werkhouding.	0	0	0	0
13	Hoe de leerling het beste contact kan leggen met mensen die hem kunnen helpen in zijn loopbaan.	0	0	0	0
14	Wat een volgende stap is in op school die bij zijn toekomstwens past.	0	0	0	0
15	Verschillende werksituaties die bij hem passen.	0	0	0	0
16	Welke vervolgopleiding het beste bij hem past.	0	0	0	0

Maak een top vijf van de bovenstaande onderwerpen die volgens u aan bod moeten komen om de leerlingen te leren goede keuzes te maken in hun (school)loopbaan. Zet het belangrijkste onderwerp bovenaan. Schrijf alleen de letters op dus (bijvoorbeeld A,B,.....)

1.
2.
3.
4.
5.

Vragenschema leerloopbaangesprek.

Welke vervolgopleiding het beste bij hem past.

Leerling1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
-----------	------------	------------	------------

Studieresultaten.

Leerling1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
-----------	------------	------------	------------

Wat de leerling nog moet doen om over te gaan.

Leerling1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
-----------	------------	------------	------------

Zijn talenten.

Leerling1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
-----------	------------	------------	------------

Zijn toekomstdroom.

Leerling1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
-----------	------------	------------	------------

Waar de leerling goed in is of waar hij beter in kan worden.

Leerling1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
-----------	------------	------------	------------

Wat de leerling echt bezig houdt.

Leerling1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
-----------	------------	------------	------------

Hoe de leerling het beste contact kan leggen met mensen die hem kunnen helpen in zijn loopbaan.

Leerling1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
-----------	------------	------------	------------

Hoe de leerling ervaringen buiten school kan gebruiken voor zijn toekomst.

Leerling1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4
-----------	------------	------------	------------

Kijkwijzer Begeleidercommunicatie	
Opname:	
Werkpunt	
Basiscommunicatie	
Volgen	
Ontvangen	
instemmend benoemen	
beurtverdeling	
Overleg	
Conflicthantering	
Leiding geven	
Opmerkingen	

Basiscommunicatie	
Volgen	Het volgen van de signalen die de ander uitzendt. • Toewenden • Kijken • Luisteren • Mimiek
Ontvangen	Reactie op het initiatief van de ander. • Hoofdbewegingen • Houding • Instemmende geluiden maken • Herhalen of samenvatten • Gezichtsuitdrukking
instemmend benoemen	Vertellen wat er gebeurt of wat je doet. • “Ik ga nu eerst....” • “Ik zie dat jij.....”
beurtverdeling	Opening, uitwisseling, afsluiting • Opening: toewenden, aankijken, glimlachen. • Uitwisseling: initiatieven die ontvangen worden. • Afsluiting: oogcontact verbroken, houding, afwending.
Conflicthantering	Verstoring in de communicatie; • Niet volgen • Niet ontvangen
Leiding geven	Gevolg van de bovenstaande interactieprincipes.

Vragenlijst docenten 2

1. Hoe vaak heeft u gemiddeld een gesprek met een leerling over zijn haar loopbaan en/of sectorkeuze?

0 nooit/heb ik niet
0 1-4 keer per jaar
0 (bijna) elke maand
0 (bijna) elke week

2. Geef aan in hoeverre onderstaande stellingen voor u kloppen.

De antwoordmogelijkheden zijn: 1 = helemaal mee oneens 2 = oneens 3 = eens 4 = helemaal mee eens

	1	2	3	4
1. Een gesprek draagt bij tot het maken van een goede keuze.	0	0	0	0
2. De gesprekken kunnen het beste gevoerd worden door de mentor.	0	0	0	0
3. De gesprekken kunnen het beste gevoerd worden door de decaan.	0	0	0	0
4. De gesprekken kunnen het beste gevoerd worden door de (vak)docent.	0	0	0	0
5. Met de excursies, gastlessen en voorlichtingsmiddag doen we genoeg aan loopbaanbegeleiding.	0	0	0	0

3. Waartoe moet een leerloopbaangesprek leiden? Wat is het belang?

Antwoorden:

- *“De leerling moet zich bewust worden van wie hij is, wat hij wil, wat hij kan, wat hij nodig heeft.”*
- *“Om te komen tot een keuze voor de meest geschikte vervolgopleiding”.*
- *“Inzicht in eigen kunnen en wensen door reflectie voor de vervolgstudie”.*
- *“Een leerloopbaangesprek leidt tot een evaluatie en onderzoek tussen de leerling en begeleider. Aan de hand van concrete ervaringen op school, thuis en in de beroepspraktijk worden er verbanden gelegd tussen de kwaliteiten, behoeften en idealen van de leerling. Hierop kan hij zijn keuze baseren”.*

- *“Om een goede keuze te maken voor een vervolgopleiding”.*
- *“Dat de leerling een goede keus maakt voor zijn of haar vervolgopleiding”.*
- *Een loopbaangesprek zou moeten leiden tot een bewuste keuze voor de vervolgopleiding door inzicht te krijgen op zijn eigen kunnen. Het belang is dat de leerling er achter komt wat, wanneer en hoe hij verder zal gaan”.*

Docentenvragenlijst 3

Geef aan welke 5 van onderstaande vragen u zou gebruiken in een leerloopbaangesprek. Zet de belangrijkste vraag bovenaan. Schrijf alleen de nummers op dus (bijvoorbeeld 1,2,.....)

1.

2.

3.

4.

5.

1. • Wat betekent dit voor jou?
2. • Wat raakt jou?
3. • In hoeverre herken je dit in andere situaties?
4. • Wat zegt dit over wat jij belangrijk vindt?
5. • Wat zegt dit over jouw kwaliteiten?
6. • Wat zegt dit over jouw behoeften?
7. • Welke ervaringen hebben indruk gemaakt?
8. • Welke gebeurtenis bleef na het werk nog in je hoofd hangen en kon je moeilijk van je afzetten?
9. • Op welke momenten voelde je je als een vis in het water?
10. • Wat voelde je?
11. • Wat dacht je?
12. • Als je denkt aan de toekomst, hoe zien jouw dagen er dan uit?
13. • Waar besteed je de meeste tijd aan?
14. • In hoeverre past het toekomstbeeld bij het beroep waar je nu voor wordt opgeleid?
15. • Hoe past dit toekomst beeld bij wat jij belangrijk vindt, je kwaliteiten en behoeften?
16. • Wat wil je uiteindelijk met je werk bereiken?

17. • Welke opleiding/afstudeerrichting/stage sluit aan bij het toekomstbeeld dat jij voor ogen hebt?
18. • Welke aanvullende ervaringen heb je nodig om dit toekomstbeeld te realiseren?
19. • Welke mensen kunnen je helpen bij het realiseren van je toekomstbeeld?
20. • Hoe kun je je kwaliteiten gebruiken om je doel te bereiken?
21. • Je hebt een keuze gemaakt voor een opleiding. Hoe ziet het werk eruit dat je met deze opleiding kunt gaan doen? Op welke manier past dit bij jou?
22. • Je hebt een keuze gemaakt voor een opleiding. Wat trekt je aan in de opleiding?

Kijkwijzer Begeleidercommunicatie	
Opname: leerloopbaangesprek	Leerling 1 mei-11
Werkpunt	
Let op instemmend benoemen en volgen.	
Basiscommunicatie	
Volgen	Ik volg de leerling. Ik reageer op woorden in zijn zin. De leerling praat hierop weer verder.
Ontvangen	Ik ontvang de leerling en gebruik dit vooral instemmend. De leerling wordt uitgenodigd om verder te praten.
instemmend benoemen	Ik gebruik dikwijls mijn handen en hoofd terwijl ik praat. Hiermee gebruik ik de gebaren instemmend.
beurtverdeling	De beurtverdeling is evenwichtig. De leerling komt ook zelf met vragen.
Overleg	Overleg aanwezig.
Conflicthantering	Leerling is afgeleid door mijn handelen. Ik gebruik instemmend benoemen, leerling volgt weer.
Leiding geven	De leiding ligt bij mij. Ik bepaal de richting van het gesprek.
Opmerkingen	
Ik klikte met mijn pen en de leerling was hierdoor al even snel afgeleid. De leerling kan verwoorden waarom hij voor zijn richting heeft gekozen. Hij heeft nu verteld waarom hij hier voor heeft gekozen en hoe hij dit in de toekomst ziet. Ervaringen van stage hebben we meegenomen in het gesprek.	

Kijkwijzer Begeleidercommunicatie	
Opname: leerloopbaangesprek	Leerling 2 mei-11
Werkpunt	
Let op instemmend benoemen en volgen.	
Basiscommunicatie	
Volgen	Ik volg weer door in te gaan op wat de leerling zegt.
Ontvangen	Ontvangen doe ik door scherp te luisteren. De leerling liet één woord vallen waar we op door gingen.
instemmend benoemen	Gebruik gebaren instemmend.
beurtverdeling	Beurtverdeling is evenwichtig
Overleg	Overleg door vragen vanuit de leerling
Conflicthantering	Niet aanwezig
Leiding geven	De leiding ligt bij mij.
Opmerkingen	
De leerling kon eerst niet aangeven waarom hij voor de techniek koos. Het was wel zijn echte keuze, maar hij kon dit niet goed verwoorden. In dit gesprek ben ik op alles ingegaan van wat hij zei. De leerling praatte niet makkelijk. Toch ging hij goed mee in het gesprek. In dit gesprek zijn we ingegaan op de ervaringen bij zijn baan. Waarom vindt je het leuk? Wat maakt dat je je werk leuk vindt? Wat bepaalt dat? De leerling heeft hier echt over nagedacht en is zich bewuster geworden.	

Kijkwijzer Begeleidercommunicatie		
Opname: leerloopbaangesprek	Leerling 3	mei-11
Werkpunt		
Let op instemmend benoemen en volgen.		
Basiscommunicatie		
Volgen	Leerling volgt mij niet als we in gaan op ervaringen van vroeger. Ik blijf wel volgen.	
Ontvangen	Ik ontvang de leerling met gebaren en mimiek. De leerling ontvangt mij door na het conflict verder te praten: eerste ontvangst mimiek, nadenken.	
instemmend benoemen	Instemmend benoemen bij conflictsituatie gebruikt. Paar keer instemmend geknikt.	
beurtverdeling	Duidelijk opening, uitwisseling en sluiten. (micro)	
Overleg	Overleg aanwezig.	
Conflicthantering	Conflict op niveau van zin- en betekenisgeving. Conflict opgelost door te blijven volgen en ontvangen, instemmend benoemen gebruikt.	
Leiding geven	Leiding aanwezig. Zichtbaar in opening en sluiten.	
Opmerkingen		
De leerling wilde zijn richting kiezen omdat hij vroeger altijd al sleutelde met zijn vader. Ouders zijn nu gescheiden. Hij volgde niet meer bij de vraag: vond je het sleutelen leuk of het werken met je vader? Ik ontving en volgde de leerling en met instemmend benoemen ontving de leerling mij weer en volgde hij weer. Ik nam de leiding door hem weer te laten volgen. Leerling heeft altijd al zijn huidige keuze gehad. Hij is zich er alleen bewuster van geworden. Ik heb met hem veel over ervaringen van vroeger gepraat.		

Kijkwijzer Begeleidercommunicatie	
Opname: leerloopbaangesprek	Leerling 4 mei-11
Werkpunt	
Let op instemmend benoemen en volgen.	
Basiscommunicatie	
Volgen	Volgen veel aanwezig van beide kanten. Leerling heeft zijn keuze wel eens veranderd, hij blijft volgen.
Ontvangen	Ontvangen veel aanwezig. Ik blijf ontvangen als de leerling met tegenvragen komt.
instemmend benoemen	Instemmend benoemen door handelingen en bewegingen.
beurtverdeling	Beurtverdeling evenwichtig
Overleg	Veel overleg in de vorm van tegenvragen, hoe was mijn ervaring?
Conflicthantering	Geen conflict.
Leiding geven	Ik geef leiding door het openen, en afsluiten. Ik verander van richting en de leerling blijft volgen. Ik ontvang, en stuur verder. Leerling blijft mij volgen wat ik ontvang.
Opmerkingen	
Deze leerling heeft in de twee jaar drie verschillende keuzes gehad. Het was wel steeds techniek en voertuigen, maar telkens andere richtingen. Hij kon goed beargumenteren waarom hij nu voor zijn huidige richting heeft gekozen. We hebben het gehad over waarom dit, wat speelt er mee in zijn keuze, hoe was je stage ervaring, hebben een negatieve ervaring kunnen ombuigen tot een positieve leerervaring.	

Vragenlijst (checklist) nagesprek

- Wat zeg jij in dit fragment?
- Hoe kom jij tot deze uitspraak?
- Wat doe ik waardoor jij dit zegt?
- Wie bepaalt dat?
- Vind je dat ik naar je luister?
- Wat doe ik met jou opmerkingen?
- Welke reactie geef jij nu? (knikken, verzitten, armen)
- Welke reactie geef ik nu? (knikken, verzitten, gebaren, uitleggen)
- Wat is het effect van jou reactie?
- Wat is het effect van mijn reactie? (wat doe jij nu)
- Wie bepaalt waar we het over hebben?
- Wanneer is het duidelijk voor jou?
- Hoe zie ik dat het duidelijk is?

Kijkwijzer Begeleidercommunicatie	
Opname: nagesprekken leerlingen	mei-11
Werkpunt	
Let op instemmend benoemen, ontvangen en volgen. Geen conclusies trekken!	
Basiscommunicatie	
Volgen	Ik volg de leerlingen voortdurend. Ik zie als ze het niet begrijpen en reageer daar op.
Ontvangen	Ik blijf de leerlingen ontvangen. De vragen zijn best moeilijk te begrijpen voor de leerlingen en die signalen ontvang ik ook. Ik ben alert op hun mimiek en houding.
instemmend benoemen	Ik gebruik instemmend benoemen bij het verduidelijken van de vragen. De leerlingen volgen mij niet in alle gevallen, en dit los ik op door instemmend te benoemen. Ik spoel beelden terug met instemmend benoemen en ik gebruik het in mijn ontvangen.
beurtverdeling	De beurtverdeling is evenwichtig.
Overleg	Overleg is er doordat de leerlingen veel vragen.
Conflicthantering	Conflicten in de vorm van het niet volgen door de leerling. Ik ontvang en volg door instemmend te benoemen.
Leiding geven	Ik geef duidelijk leiding.
Opmerkingen	
De vragen waren moeilijk te begrijpen voor de leerlingen. De leerlingen moeten eerst wennen aan wat je ze wilt laten zien. Het was lastig om ze dingen te laten benoemen zonder ze dingen in de mond te leggen. Ik gaf leiding in de gesprekken en ik bleef volgen en ontvangen. Door de voorbereiding en het sterk focussen op het volgen en ontvangen ging dat nu goed. Ik was me er echt bewust van dat ik dat deed.	

Evaluatie Leerloopbaangesprekken

1. Hoe vond je het om deze gesprekken te hebben?

2. Ben je ergens anders tegenaan gaan kijken na het gesprek?

3. Heeft het gesprek je nog aan het denken gezet? En zo ja; waarover?

4. Weet je zeker of je een goede keuze hebt gemaakt en waardoor is dat zo of waardoor niet?

5. Wil je deze gesprekken vaker hebben en zo ja, hoe vaak per jaar?
